

ЙОГО СВЯТОСТИ НАШОГО ОТЦЯ

ПІЯ ХІ

З БОЖОГО ПРОВИДІННЯ ПАПИ

ЕНЦИКЛІКА

ДО ПРЕПОДОБНИХ БРАТІВ ПАТРІАРХІВ, ПРИ-
МАСІВ, АРХІЄПІСКОПІВ, ЕПІСКОПІВ І ІНШИХ
ОРДИНАРІЇВ, ЩО В МИРІ І ЄДНОСТІ ЖИЮТЬ
З АПОСТОЛЬСЬКОЮ СТОЛИЦЕЮ

ПРО ХРИСТІЯНСЬКЕ ПОДРУЖА

З УЗГЛЯДНЕННЯМ ТЕПЕРІШНИХ ВІДНОСИН, ПОТРЕБ,
БЛУДІВ І ПРОСТУПКІВ В РОДИНІ І СУСПІЛЬНОСТІ

ЛЬВІВ 1931

НАКЛАДОМ ЛЬВІВСЬКОГО МИТРОПОЛИЧОГО ОРДИНАРІАТУ

06
10
ЙОГО СВЯТОСТИ НАШОГО ОТЦЯ

ПІЯ ХІ

З БОЖОГО ПРОВИДІННЯ ПАПИ

ЕНЦИКЛІКА

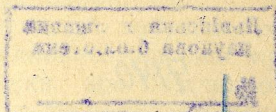
26.141

Львів. Бібліотека
АН. УРСР.

ДО ПРЕПОДОБНИХ БРАТІВ ПАТРІАРХІВ, ПРИ-
МАСІВ, АРХІЄПІСКОПІВ, ЕПІСКОПІВ І ІНШИХ
ОРДИНАРІЇВ, ЩО В МИРІ І ЄДНОСТІ ЖИЮТЬ
З АПОСТОЛЬСЬКОЮ СТОЛИЦЕЮ

ПРО ХРИСТІЯНСЬКЕ ПОДРУЖА

З УЗГЛЯДНЕННЯМ ТЕПЕРІШНИХ ВІДНОСИН, ПОТРЕБ,
БЛУДІВ І ПРОСТУПКІВ В РОДИНІ І СУСПІЛЬНОСТІ

2375,112

IX RIN

ЕНЦЫКЛІКА

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 7140

ПРЕПОДОБНІ БРАТТЯ!

Поздоровлення і Апостольське Благословення.

ВСТУП.

Достоїнство чистого подружжя можна, Преподобні Браття, пізнати передусім з того, що Христос Господь, Син Предвічного Отця, прийнявши на себе тіло упавшого чоловіка, установив подружжя, початок й підставу родинної спільноти, а навіть загально людської, не тільки, щоб своїм милостивим пляном обняти в особливий спосіб спасення цілого людства, але привернувши його наново до незіпсованого стану, в якому воно з Божої установи було, підніс його до достоїнства правдивої й „великої“¹⁾ Тайни Нового Завіту і віддав владу уділювання його й цілу опіку над ним Церкві, своїй Обручниці.

Потреба науки про подружжя.

Щоби однак з сього відновлення подружжя можна було збирати пожадані овочі серед усіх народів цілого світа й по всі часи, треба, щоби людські уми просвітилися передусім правдивою наукою Христа о подружжя; треба далше, щоби християнські подружки при допомозі Божої благодати, що спомагає їх слабу волю, узгіднили всі думки й свої старання з тим чистим Христовим законом, з котрого можуть одержати для себе й родин щастя і спокій. Діється, на жаль, противно. Бо розглядаючися з Нашої Апостольської вартівні мусимо разом з Вами, Преподобні Браття, з болем серця ствердити, що дуже багато людей, забувши про відродження сього Божого діла, або цілковито не знає премогучої святости християнського подружжя, або безстыдно її заперечує, або також на підставі засад фальшивої і нечесної етики її поборює. А що ці, дуже небезпечні блуди й злі обичаї, зачинають вкрадатися також між вірних й щораз більше загнізджуватися в їх серцях, уважаємо за Свій обов'язок, як Намісника Христа на землі, Пастира й найвисшого Учителя,

¹⁾ Ефес. V 32.

піднести Свій Апостольський голос, щоби повірених Нам овець відстрашити від затроєного корму і, оскільки це в Нашій силі, заховати їх у здоровлю.

ЗМІСТ ЕНЦИКЛІКИ.

До Вас отже, а через Вас до цілої Христової Церкви і навіть до цілої людскости, постановили Ми звернутися з бесідою о природі християнського подружжя, о його достоїнстві, о користях і добродійствах, що спливають з сього на родину й людську спільноту, о блудах, що противляться цій важній царині євангельської науки, о проступках проти подружого пожиття і о найважливіших зарадчих середниках, ідучи у цім слідами бл. п. Льва XIII Нашого попередника, котрого енцикліку о християнськім подружжю »Таїнство«¹⁾, оголошену перед пятьдесятьма літами, узнаємо отсим за свою і потверджуємо зазначаючи, що ця енцикліка, хоч Ми деякі справи відповідно до обставин і потреб теперішних часів представляємо дещо ширше, не тільки не є перестарілою, але заховує цілу свою силу на дальше.

ПІДСТАВА НАУКИ ПРО ПОДРУЖЖА.

Зачинаючи отже від цієї енцикліки, що є посвячена майже виключно обороні Божої установи подружжя, його таїнственному достоїнству й нерозривній тревалости, признаємо наперед підставу, яка повинна бути ненарушеною і нетикальною. Подружжя ані не установили, ані не відродили люди, але Бог; не люди, але Бог, Творець того самого сотворіння, і Той, що те сотворіння відновив: Христос Господь, утвердив подружжя законами, зміцнив і підніс; ці закони не можуть отже підлягати ніяким людським поглядам, ані взаємній умові подругів. Така є наука св. Письма²⁾, таке стале, загальне устне передання Церкви, таке торжественне рішення св. Тридентського Собору, що голосить і потверджує словами св. Письма, що неперервана й нерозривна звязь подружжя, її єдність й сила походять від Бога, її Творця³⁾.

Та хоч подружжя з своєї природи є Божої установи, то однак і людська воля бере у ній участь і то участь дуже значну. Бо поодиноке подружжя, оскільки є звязком між якимсь мущиною і якоюсь невістою, не повстає інакше, як на підставі вільної згоди обох сторін. Цей добровільний акт волі, яким обі сторони віддають собі й взаємно приймають право, питоме подружжю⁴⁾, є таким конечним до заключення по-

¹⁾ Окр. Лист: Таїнство божої премудрости 10. II. 1880.

²⁾ Бит. I. 27—28; II. 22—23. Мат. XIX. 3 слл. Ефес. V. 23 слл.

³⁾ Соб. Трид. сес. XXIV.

⁴⁾ Пор. Пр. Кан. К. 1081 § 2.

дружа, що не можна його заступити ніякою людською властю¹⁾. Ця свобода зміряє самотність до ствердження, чи заключуючі мали дійсно намір заключити подружжя й то заключити його з тією особою, чи цього наміру не мали. Сама природа подружжя не підлягає свободі чоловіка—так, що хто раз заключив подружжя, є зв'язаний його Божими законами і його суттєвими питомостями. Бо Ангельський Учитель, розважуючи о подружжій вірності й потомстві, так каже: »В подружжю впливають ці умовини з самої подружжї умови так, що колиби в подружжї зв'язку було сказано щось їм протилежного, не булоби правдивого подружжя«²⁾. Через подружжя злучуються отже душі й зростають з собою; а зростаються скорше й тісніше як тіла, і то не переминаючим потягом зміслів і почувань, але розважним й сильним приказом волі. А з цього зєдинення душ повстає з Божого заряду свята й ненарушима зв'язь.

Ця природа подружжя, виїмкова і йому тільки питома, ставить його о ціле небо висше не тільки від злуки звірят, що кермуються лише сліпим, природним інстинктом, у яких нема ані розуму, ані рішальної волі, але ставить його також висше від людських диких подружж, що є позбавлені правдивої й чесної зв'язи волі і не мають нічого спільного з правдивим родинним життям.

З того виходить також, що законна влада має право і обов'язок заборонити такі ганебні зв'язи, що противляться розумові й людській природі, має право їм перешкоджувати й їх карати. А тому що ходить о справу, що впливає з людської природи, не менше є певним те, що вже отверто зазначив бл. п. Лев XIII. Наш попередник:³⁾ »При виборі роду життя, то нема сумніву, що є в силі кожного й підлягає рішенню його свободної волі, вибрати собі одно з двох: або піти за радою Ісуса Христа о дівстві, або зв'язатися подружжєм зв'язком. Відібрати комусь природне і первісне право до заключення подружжя, або обмежити в який-небудь спосіб природне призначення подружжя, установленого Божою повагою на початку: „Ростіть й множіться“, не вільно ніякому людському законуви.⁴⁾

Тому свята зв'язь правдивого подружжя повстає з Божої й людської волі: від Бога походить установлення подружжя, його ціль, права й добра; а від людей, під впливом і з Божою помічю, походить поодиноким подружжем через жертвенне віддання на ціле життя власної особи другій з обов'язками й добрими, Богом установленими.

¹⁾ Пор. Пр. Кан. К. 1081 § 1.

²⁾ С. Тома Акв. Summa Theol. p. III. Suppl. до XLIX а. 3.

³⁾ Окр. Лист: Нових справ (Rerum novarum) 15. V. 1891.

⁴⁾ Бит. I. 28.

Дари подружа.

Тож, Преподобні Браття, коли приступаємо до виложення тих, таких великих, від Бога нам уділених, дібр правдивого подружа, приходять Нам на гадку слова того преславного Учителя Церкви, котрого не так давно звеличали Ми в Нашій енцикліці „До Спасення“, на обхід повного тисячпятьсотліття його смерті:¹⁾ „То є — каже св. Августин — добра, задля яких подруже є добре: потомство, подружа вірність, Тайна“.²⁾ Оскільки ці три чинники дуже влучно містять у собі найсушнійший зміст цілої науки о християнським подружжю, вияснює прекрасно той сам Учитель Церкви, коли каже: „Подружа вірність означає, що поза подружим звязком немає бути чужолоства з жадною третьою особою; потомство, що з любов'ю має бути прийняте, з добротою доглядане, побожно виховане; а Тайна, що подружа звязь не має бути розривана і розведений муж, або розведена жена, навіть зі згляду на потомство, не мають заключати іншого подружа. Це є наче подруже правило, яким природна плідність ушляхотнюється, а проступок непоздержности опановується“.³⁾

1. ДАР ПОТОМСТВА:

а) його зродження.

Отже перше місце між добрами подружа займає потомство. І напrawdę сам Творець людського роду, що для поширення життя постановив у своїй доброті ужити людей як своїх помічників, навчав цього, коли, устанавляючи в раю подруже, сказав до наших прародичів, а через них до будучих подругів: „Ростіть і множіться і наповняйте землю“.⁴⁾ Це саме знаходить св. Августин в словах св. Апостола Павла до Тимотея:⁵⁾ „Що в цілі родження заклю-

¹⁾ Окр. Лист; До спасення 20/IV 1930.

²⁾ Св. Август. О добрім подружжю гл. 24. ч. 32.

³⁾ Св. Август. О кн. Бит. кн. IX. гл. 7. ч. 12.

⁴⁾ Бит. I. 28.

⁵⁾ I Тим. V. 14.

чується подружа“, — свідчить Апостол в той спосіб — хоч у, щоби молодші віддавалися. І якби втручено питання: Длячого? додає сейчас: аби родили діти, були господарями“.¹⁾

Яким великим Божим добродійством й благословенням подружа є дитина, показується з достоїнства чоловіка і його найвищої ціли. Бо чоловік перевищає вже шляхотністю своєї розумної природи всі інші видимі сотворіння. Крім цього Бог бажає, щоби люди розмножувалися не тільки в тій цілі, щоби існували й наповняли землю, але далеко більше в тій цілі, щоби почитали Бога, пізнавали Його, любили й тішилися посіданням Його по вічні часи в небі. Та ціль в наслідок дивного вивиснення Богом чоловіка до надприродного порядку переходить усе, що око виділо, ухо почуло і в серце чоловіка ввійшло.²⁾ Звідси легко можна пізнати, яким великим даром Божої доброти, яким досконалим овочем подружа є дитина, що завдячує своє існування Божій Всемогучості й співділанню подругів.

Нехай християнські родичі застановляться над тим, що їх задачею є не тільки розмножування і заховування людського роду на землі, а навіть не тільки виховання якоїсь кількості почитателів правдивого Бога, але збільшення числа дітей Христової Церкви, зродження небесних мешканців і Божих домашніх,³⁾ щоби нарід, посвячений службі Бога й Христа з дня на день помножувався. А хоч християнські подруги, будучи самі освячені, не можуть перелляти освячення на своїх дітей (прецінь природне розмноження життя сталося дорогою смерті, якою первородний гріх переходить на потомство), то однак беруть участь у деякий спосіб в первіснім подружжю в раю, бож задачею їх є, жертвувати Церкві своє власне потомство, яке через ту дуже плідну Матір Божих дітей відродилосяби через купіль хрещення до надприродної праведности й сталося живим Христовим членом, учасником безсмертного життя, а вкінці наслідником небесної слави, за якою всі цілим серцем тужимо.

Коли мати, правдиво християнська, розважить це, пізнає, що до неї відноситься в висшій і повній потіхи зрозумінню слово Спасителя: „Жінка... коли породить дитину, вже не памятає терпіння задля радості, що народився чоловік на світ“.⁴⁾ Вона стане висше понад усі болі свого материнського покликання, понад його журби й тягарі і з більшим й святійшим правом, як та римська матрона, мати Граків, буде могли славитися в Бозі дуже цвітистим вінцем

¹⁾ Св. Август.; О добрім подр. гл. 24. ч. 32.

²⁾ Пор. I Кор. II. 9.

³⁾ Пор. Ефес. II. 19.

⁴⁾ Іван XVI. 21.

своїх діточок. І обоє подруги будуть уважати тих дітей, що їх прийняли з Божої руки скорим й вдячним серцем, за скарб, повірений їм Богом, якого зужиють не тільки на користь свою і земської своєї вітчизни, але який в день зложення рахунку з зиском Богови віддадуть.

б) Виховання потомства.

Добродійством видання на світ не вичерпується ще добро потомства, але муситься до нього долучити інше добродійство, що полягає на вихованню дитини. Наймудріший Бог був би оказав напrawdę дуже мало журби о новонароджене диття і тим самим о ціле людство, колиб не був zarazом уділив права й обов'язку виховання тим, котрим уділив можності й права розбудження нового життя. Бо знаною є річю, що дитина не може задоситьучинити своїм потребам в вистарчаючий спосіб навіть у ділянці надприродного життя. Засуджена вона через довгі літа на поміч, науку й виховання других. А ясною є річю, що з приказу природи й Бога, право й обов'язок виховання дітей належить передусім до тих, котрі розпочали діло природи покликанням його до життя, і тому не можуть розпочатого й недокінченого діла залишити й наразити на певну загладу. Тій, такій важній, потребі виховання дітей зараджується найліпше на лоні подружа, в яким, зі згляду на нерозривну зв'язь, якою є злучені родичі, завсіди є готовий спільний труд обоїх і взаїмна поміч.

А що справу виховання молоді обговорили Ми вже на іншій місці,¹⁾ бажаємо те все уняти словами св. Августина: „Потомство означає, що мається його з любов'ю прийняти й побажно виховати“.²⁾ Те саме ядерно висказує кодекс канонічного права: „Головною ціллю подружа є родження і виховання потомства“.³⁾

Вкінці не можемо з огляду на високе достоїнство й велике значіння цього подвійного уряду, повіреного родичам для добра дитини, поминути мовчанкою, що чесне уживання здібности, Богом даної, до творення нового життя, є з Божої волі і природного закону правом і привілеєм самого тільки подружа, в якого освячених границях воно повинно бути удержане.

2. ПОДРУЖА ВІРНІСТЬ:

а) єдність.

Друге добро, яке, — як Ми згадали — вчисляє св. Августин, є подружа вірність. Полягає вона на обопільнім

¹⁾ Окр. Лист: Того Божественного Учителя 31.XII 1929.

²⁾ Св. Августин: О кн. Битія кн. IX гл. 7. ч. 12

³⁾ Код. Пр. Кан. кан. 1013. § 1.

береженню умови подругів так, що того, що на підставі сеї, Божим законом освяченої, умови тільки другій стороні належить, не можна її відмовити, ані ніякій іншій особі призолати; не можна також признати другій стороні того, на що, як противне законам і приказам Божим та не лицююче подружій вірності, ніколи згодитися не можна.

Тому ця вірність вимагає передусім виключної єдності подружого зв'язку, яку сам Творець установив у подружжю наших прародичів. З Його волі не існувало подружжя інакше, як між одним мужем й одною невістою. І хоч Бог, найвищий законодавець, злагіднив дещо сей первісний закон на якийсь час, то однак не улягає сумнівови, що євангельський закон цю первісну й досконалу єдність цілковито привернув і зніс усякий виїмок; вказують на те ясно Христові слова й єдностійна практика науки й діяльності Церкви. Тому справедливо рішив торжественно Тридентський Собор: „Що цю зв'язку злучується і вяжеться тільки двоє, навчав дуже ясно Христос Господь, кажучи: А так вже не є двоє, але одно тіло“. ¹⁾

Але Христос Господь бажав осудити не тільки який-небудь, чи черговий, чи рівночасний рід т. зв. многоженства і многомужства, а також кождий інший необичайний зовнішній чин, але, щоб остерегти святі границі подружжя від усякої ганьби, заборонив також усі добровільні гадки й пожадання у цім згляді: „А я кажу вам: що кождий, що спогляне на жінку з пожаданням, вже вчинив прелюбодійство з нею у своїм серці“. ²⁾ Цих слів Христа Господа не може ухилити навіть згода одного з подругів, бо вони містять у собі природний Божий закон, якого не може ніяка людська воля ані зломати, ані зіпсувати. ³⁾

А щоби подружжя вірність заяснила в повнім блеску, повинно навіть інтимне пожиття подругів між собою носити знамя скромности. Подруги повинні взоруватися у всім на Божім законі і законі природнім та старатися піти за волею наймудрішого Творця з глибокою почесною діла Його рук.

б) Подружжя любов.

Це, що св. Августин влучно називає вірністю чистоти, ще лекше, вдячнійше і шляхотнійше пробивається з іншого головного чинника, а саме з подружжя любови, що проникає всі обов'язки подружого пожиття і є найпершою річю в християнським подружжю зв'язку: „Крім цього вимагає подружжя вірність, щоби муж і жінка були злучені осо-

¹⁾ Тридент. Соб. сес. XXIV.

²⁾ Мат. V, 28.

³⁾ Поп. Decr. S. Offic, 2 Mart. 1679. propos. 50.

бливною й чистою любовю, щоби любилися не так, як любляться чужоложники, але так, як Христос полюбив свою Церкву.

Бо таке правило приписав Апостол, говорячи: „Мужі, любіть ваші жінки, як і Христос полюбив Церкву“. ¹⁾ Без сумніву, що не для своєї користи обіймав Він цю безмірною любовю Церкву, але маючи на оці тільки добро своєї Обручниці“. ²⁾ Отже любовю називаємо не то почування, що полягає тільки на тілесній, скоро проминаючій схильності і на підслесливих словах, але те, що спирається на внутрішній нахилі душ і виявляється ділом, бо пробою любови є діло. ³⁾ Це діло обіймає в родинній спільноті не тільки взаємну поміч, але повинно також розтягатися, і то в першій мірі на те, щоби подруги помагали собі взаємно в щораз повнішій виобразуванню і усовершенню внутрішнього чоловіка, щоби через взаємну життєву спілку поступали з дня на день щораз більше в чеснотах, а передусім зростали в правдивій любові Бога й ближнього, на якій остаточно „стоїть увесь Закон і пророки“. ⁴⁾

А найкращим приміром повної святости, який людям Бог поставив, є Христос Господь. Його можуть і повинні усі наслідувати, в якімнебудь живуть стані, або занятті й ідучи з Божою поміччю за приміром святих можуть досягнути вершок християнської досконалости.

Це взаємне внутрішнє вироблення подругів, це їх постійне зусилля до удосконалення можна, як учить Римський Катихизм, ⁵⁾ назвати з беззглядною слушністю найважливішим чинником і ціллю подружжя, щоби тільки не бралось його в тіснішій зрозумінню, як інституції до належного родження потомства і його виховання, але в ширшій розумінню, як спільність цілого життя. З цю любовю треба конечно погодити усі подружжі права й обов'язки так, щоби не тільки праведність, але й любов була правилом по приказу Апостола: „Нехай муж віддає жінці належну любов, так само і жінка мужови“. ⁶⁾

в) Послух.

В родинній спільноті, скріпленій любовю, повинен процвітати ще один чинник, що його св. Августин називає порядком любови. Цей порядок обіймає так першенство

¹⁾ Ефес. V, 25, пор. Кол. III. 19.

²⁾ Римськ. Катих. гл. II. q VIII. 24.

³⁾ Пор. св. Григор. Вел. Гоміл. XXX. до Єванг. (10. XIV, 23-23) ч. 1.

⁴⁾ Мат. XXII. 40.

⁵⁾ Пор. Рим. Кат. II. гл. VIII. ст. 24.

⁶⁾ I. Кор. VII, 3.

мужа перед жінкою й дітьми, як і скоре, охоче й послушне підпорядкування жінки, яке Апостол поручає тими словами: „Жінки нехай коряться своїм мужам, як Господеви, бо муж є головою жінки, як Христос головою Церкви“.¹⁾ Цей послух не заперечує і не зносить свободи, що слушно прислугує жінці на підставі її людського достоїнства й високих обов'язків подруги, матери й товаришки; також не приказує послуху для якихнебудь забаганок мужа, може менше згідних з розумом і її жіночою гідністю; вкінці не ставить її теж на рівні з особами, що в праві називаються малолітніми, яким, задля браку зрілого осуду й життєвого досвіду, відмовляється свobodного виконання особистих прав. Цей послух протиставиться радше тільки рознузданій свободі, що не дбає про добро родини; заборонює відривати в тілі родини серце від голови з невіджалованою шкодою для тіла і з небезпекою близької його заглади. Бо коли муж є головою, жінка є серцем, і як муж має першенство в заряджуванні, так жінка може й повинна кермуватися у всім привілеєм любови.

Степень і спосіб підпорядкування жінки мужеві може бути ріжний, залежно від обставин у відношенню до осіб, місця й часу. Коли муж занедбує свої обов'язки, то жінка навіть обов'язана заступити його в заряджуванні родиною. Однак ніколи й ніде не вільно повалити або порушити засадничої будови родини і її підставового права, Богом установленого й затвердженого.

З пречудесною мудрістю навчає бл. п. Наш Попередник Лев XIII. про відношення і порядок між мужем і жінкою в згаданій вже своїй Енцикліці о християнським подружжю: „Муж є паном родини й головою жінки, котра, тому що є тілом з його тіла і кістю з його костий, має бути послушною мужеві, однак не в служебний спосіб, але товариський так, щоби послухови не забракло ані чесности, ані достоїнства. А в того, що наказує, як і в тої, що слухає — бо обое мають представляти образ: він Христа, вона Церкви — нехай Божя любов буде на завсіди керманичем обов'язків.“²⁾

Так отсе є чинники, що складаються на поняття подружжюї вірности: єдність, чистота, любов, чесний і шляхотний послух. Скільки назв, стільки жерел благословення для подругів і подружа, якими запевнюється й помножується спокій, достоїнство й щастя подружж. Тому не можемо дивуватися, що подружжю вірність зачислювано завсіди до найбільших дібр, питомих подружжю.

¹⁾ Ефес. V, 22, 23.

²⁾ Лист окр. Arcanum 10. II. 1880.

3. НЕРОЗРИВНІСТЬ ПОДРУЖОЇ ЗВ'ЯЗИ.

Цілість таких великих добродійств доповнює і ще побільшує інше добро, назване словом св. Августина „тайною“. Воно означає нерозривність подружжя зв'язи і піднесення та посвячення подружжя умови Христом Господом до успішного знаку ласки.

Нерозривність подружжя зв'язи підчеркує наперед сам Христос тими словами: „Що отже Бог злучив, чоловік нехай не розлучає“¹⁾; і »Кождий, хто відпускає свою жінку і жениться з іншою, прелюбодійство творить, а хто ожениється з відпущеною від мужа, прелюбодійство творить«²⁾.

До цієї нерозривности зачислює св. Августин ясними словами те, що називає добром Тайни: „Тайна означає, що подружжя не можна розривати, і муж, або жінка, що розводяться, не сміють заключати іншого подружжя навіть зі згляду на потомство“³⁾.

Та нерозривна тревалість прислугує усім правдивим подругам, хоч не всім у тій самій досконалій мірі; бо Господнє слово: „Що отже Бог злучив, чоловік нехай не розлучає“, висказане про подружжя перших наших родичів, той первовзір усіх будучих подружж, повинно відноситися до всіх правдивих подружж. І оч перед Христом строгість первісного закону була злагодженою так, що Мойсей дозволив синам вибраного народу, з деяких причин, задля жорстокости їх сердець, виставляти розводний лист, то однак Христос Господь, силою найвисшого законодавця, зніс те дозволення більшої свободи і привернув стан первісного закону словами, які ніколи не забудуться: „Що отже Бог злучив, чоловік нехай не розлучає“. Тому Наш попередник бл. п. Пій VI. дуже мудро написав до єпископа в Аргіі: „З того ясно виходить, каже, що подружжя вже в стані природи, отже давно перед піднесенням його до достоїнства Тайни, Бог так був установив, що творило на завсіди нерозривну зв'язь, яка з цієї причини не могла бути розірваною ніякою світською владою. І хоч можна відлучити таїнственный характер від подружжя, як пр. у невірних, то всеж таки й у таких подружж, тому що воно є правдивим подружжем, мусить тревати і дійсно треває по всі часи та зв'язь, яка з Божого закону зрослася від початку з подружжем так, що не підлягає ніякій світській владі. Отже скільки разів іде бесіда о заключенню подружжя, то заключається його або так, що воно є дійсно подружжем, і тоді є у нім на завсіди та нерозривна зв'язь, що прислугує з Божого закону кожному правдивому подружж; або припускається, що воно було заклю-

¹⁾ Мат. XIX., 6.

²⁾ Лук. XVI., 18.

³⁾ Св. Августин, De Pen. ad litt. lib. IX. c. 7, n. 12.

чене без тої вічної звязи, і тоді взагалі нема подружа, а існує тільки недозволена звязь, що противиться Божому закону. Такої звязи не можна ані заключати, ані її заховувати¹⁾.

Коли за одять щодо тревалости подружа виїмки, хоч дуже рідкі, як пр. у деяких природних, заключених тільки між невірними, або між християнськими, де ходить о подруже вправді заключене, але ще не доконане, то цей виняток залежить не від волі людей, ані від якоїнебудь людської влади, але від Божого закону, якого сторожем і товмачем є тільки Христова Церква. Одначе ніяка цього роду влада не може бути приміненою з якої небудь причини до християнського подружа, заключеного й довершеного. А що в такому подружжю доконується подружа звязь у цілій повноті, тому проявляється в нім з Божої волі також тревалість і нерозривність, якої ніяка людська повага не може розбити.

Коли, Преподобні Браття, хочемо покірно дослідити внутрішню причину Божої волі, що тут обявляється, знайдемо її легко в містичнім значінню християнського подружа, яке дуже наглядно проявляється в подружжю, заключенім між християнами. Бо по свідоцтву Апостола у його листі до Ефесян, (на який вказали Ми вже на початку)²⁾, християнське подруже є найдосконалішим образом єдності, що заходить між Христом і Церквою: „Се Тайна велика, а я говорю про Христа і Церкву“. Та єдність, доки живе Христос, а через нього Церква, справді ніколи не може бути розвязаною. Цього учить також досадно св. Августин тими словами: „Бо це зберігається в Христі і Церкві, що жиючий з жиючим не може розлучитися ніяким розводом. Ця Тайна є в такому поважанню в нашім Божім царстві, себто в Христовій Церкві, що навіть у тих случаях, де жінки виходять за муж, або мушчини женяться тільки задля потомства, не вільно покинути неплідної, щоби взяти другу, плідну. А колиби хтось це зробив, провиниться — не проти земського закону (що в разі розводу дозволяє без гріха заключити нове додружа, на що по свідоцтву Спасителя також і Мойсей позволяв Ізраїлітянам задля їх закаменілости, але проти закону Євангелія — чужолоства, так само, як і жінка, коли бере собі іншого мужа“.³⁾

а) Добра, що впливають з нерозривности.

Скільки і які великі добра впливають з нерозривности подружа, не може не замітити той, що бодай тільки поверховно застановиться над щастям подругів і їх потомства, або над поведженням цілої людської спільноти. Передусім

¹⁾ Пій VI. Лист до Еписк. Агрійск. 11. лип. 1789.

²⁾ Ефес. V, 32.

³⁾ Св. Августин: Про подруже і пожад. кн. I. гл. 10.

мають у ній подруги сильну запоруку тревалости своєї подружжї звязи, чого з своєї природи так дуже вимагає жертвенне віддання власного я і тісне, взаїмне получення їх душ, бо правдива любов не знає границь¹⁾. Крім сього становить вона сильний охоронний вал для чистоти й вірности проти всяких внутрішніх і зовнішніх покус невірности; відбирає всяку підставу тривоги і страхови, чи супруг в часі нещастя, або на старість не покине може подруги, а замість страху наповняє серце певністю посідання. Відповідає також достоїнству подругів і найкрасше причинюється до виповнення обовязку взаїмної помочи, бо нерозривний їх звязок пригадує їм безнастанно, що не для переминаючих цілий і служби тілови, але для здобуття собі висших і вічних дібр заключили подружжє, яке тільки смерть може розлучити. Зараджує також найліпше обовязкови опіки над дітьми і їх виховання, що треває через довгі літа, бо родичі можуть легше спільними силами подолати свою тяжку і довготривалу задачу. А й не менше благословення спливає на цілу суспільність. Бо знаємо з досвіду, що нерозривна тревалість подружжя є пребогатим жерелом праведного життя й чистоти обичаїв; заховання її запевнює державі щастя й поведження; бо такою є держава, якими є родини й горожани, з яких вона складається так, як тіло з членів. Тому дуже добре заслуговується коло приватного добра подругів, як також потомства і коло публичного добра цілого людства ті, що відважно боронять нерозривности подружжї звязи.

б) Подружжя як Тайна.

Однак поза нерозривністю подружжя має добро Тайни ще далеко шляхотніші вартости, влучно означені словом Тайна. Для християн не є це слово тільки пустим і порожнім звуком, бо Христос Господь, „Основник і звершитель²⁾ Тайн“, підніс подружжє своїх вірних ісповідників до правдивої і дійсної Тайни Нового Завіту, зробив його знаком і жерелом осібної внутрішньої ласки, якою удосконалив природну любов, скріпив нерозривну єдність та освятив подругів.³⁾

А тому, що Христос зробив важну подружжю умову між вірними знаком ласки, то природа Тайни є так тісно злучена з християнським подружжєм, що не може бути між вірними правдивого подружжя, „щоби воно тим самим не було Тайною.“⁴⁾

¹⁾ 1. Кор. XIII, 8.

²⁾ Трид. Соб. сес. XXIV.

³⁾ Трид. Соб. сес. XXIV.

⁴⁾ Код. кан. пр. к. 1012.

Отже коли вірні заключають щирим серцем таку подружню умову, отвирають собі скарбницю ласк, з якої черпають надприродні сили до вірного, святого та витревалого виконання своїх обов'язків і завдань аж до смерті.

Бо ця Тайна не тільки помножує у тих, що не ставлять ласці перепон, тревалий чинник надприродного життя, то є освячаючу благодать, але додає ще окремі дари, добрі натхнення, зародки благодати, помножує й удосконалює природні сили так, що подруги глибоко розуміють не тільки цілу вартість подружнього стану, його обов'язки та його цілі, але закушавши в душі їх солодкості, щиро до них нагнуться, успішно їх забажають і переведуть у діло тим більше, що Тайна дає їм право до покріплення ділаючою благодатю, яку можуть одержати, скільки разів будуть її потребувати до виконання обов'язків свого стану.

А що в надприроднім порядку ділання Божого Провидіння обов'язує закон, що люди не доступають повних оwoчів з Тайн, приєнятих по oсягненню розуму, коли не відповідають благодати, співділаючи з нею, то ласка Тайни подружа остає часто неужиточним, в землю закопаним, таланом, oскільки подруги не уживають надприродних сил і не плекають зерен ласки, зложених у їх серцю та не допускають їх до розцвіту. Коли однак, роблячи що в їх силах, покажуть, що хочуть співпрацювати з ласкою, то зможуть перенести тягарі свого стану і виконати його обов'язки і будуть тою Тайною скріплені, освячені та немовби переображені. Бо як, по науці св. Августина, призначається й спомагається чоловіка через Хрещення і Священство чи то до християнського життя, чи також до виконання священних обов'язків і не oставляється його ніколи без таїнственної благодати, майже так само (хоч не на підставі таїнственного характеру) вірні, раз злучені подружним зв'язком, не можуть ніколи бути позбавленими помічі і зв'язи цієї Тайни. Противно, носять, як учить тойже св. Учитель, на собі ту св. зв'язь, хочби сталися чужоложниками, але вже не як знак світлої благодати, але як знак злочину, „так як відкинена душа, відступаючи від щастя сполуки з Христом, навіть по втраті віри не тратить таїнственного знаку, який одержала в купелі відродження“.¹⁾

А подруги, золотим зв'язком Тайни не в oкови заковані, але прикрашені, не обезвладнені, але скріплені, нехай усіми силами зміряють до того, щоби їх подруже, не тільки через силу і значіння Тайни, але також через їх успoсіблення і праведне життя, було та oсталo на завжди живим образом дуже плідної зв'язи Христа з Церквою, яка є гідним почеси, містичним таїнством найдоскональшої любови.

¹⁾ Св. Августин; про подружа, кн. I. гл. 10.

Коли це все, Преподобні Браття, розважиться з пильною увагою й живою вірою, коли кинеться сніп надприродного світла на ті високі добра подружа, на потомство, подружу вірність і Тайну, то треба з глибини душі подивляти мудрість, святість та доброту Бога, що передусім через чисте подруже зєдинення так надзвичайно багато зробив і для достоїнства, як також щастя подругів і для удержання та розмноження людського роду.

II.

Пониження подружа.

Чим радше розважали Ми, Всечесні Браття, незмірне достоїнство чистого подружа, з тим більшим болем приходить Нам глядіти на пониження і загальну поневірку, якої нераз дізнає це подруже особливо в теперішніх часах.

Бо вже не потаємно, скрито, але публично, з безстидною щирістю допчється і осмішується святість подружа: живим словом і печатаним, в театрах, романах, еротичних оповіданнях і сатирах, кінах, радіових викладах, всякими взагалі новочасними винаходами. Розводи, чужолоства, преріжні проступки похвалюється, або представляється так приманчиво, якби не було у них нічого грішного, ані ганьблячого. Являються видавництва, що їх за валюється як наукові, а в самій річі вони тільки прибрані покришкою науковости, щоби тим лекше здобути довіря читачів. Голошені в них засади подається за висліди сучасної науки, і то науки, що старається усталити тільки саму правду, а відкидає перестарілі пересуди предків. Серед тих старосвітських поглядів відкидає вона й усуває традиційні християнські засади о подружу.

Такі погляди защіплюється людям усіх верств: багатим і бідним, робітникам і працедавцям, освіченим і простим, саїтним й подругам, побожним й безбожним, дорослим і молоді; для молоді ці засідки особливо грізні, бо лекше дається зловити.

Однак не всі сторонники тих новочасних поглядів посуваються аж до остаточних границь рознузданої змисловости. Декотрі стають мовби в половині дороги думаючи, що треба бодай в кількох точках Божого й природного закону зробити уступство сучасним поглядам. Але й вони є менше, або більше свідомими висланниками цього нашого ворога, що завсіди старається наїяти кукілю між пшеницю¹⁾. А Ми,

¹⁾ Пор. Мат. XIII, 25.

26.14

Львів. Бібліотека
Ан. УРСР

17

поставлені Отцем родини на сторожів риллі, обтяжені святим обов'язком чування, щоби добре зерно не зникало між бур'янами, до глибини серця захоплюємося словами, зверненими до Нас св. Духом, словами, якими св. Павло упоминав улюбленого Тимотея: »Тиж сторожи... сповняй свою службу... Проповідай слово, настануй в пору і не в пору, картай, напоминай, грози з всякою терпеливістю і наукою«¹⁾.

ЛОЖНІ ПОГЛЯДИ.

А щоби уникнути ворожих підступів, то треба їх вперед пізнати й тому, що є пожиточною річю звернути неосторожним увагу на ці засідки, не можемо поминути їх цілковитою мовчанкою з огляду на добро душ і їх спасення, хоч волілиб Ми тих ганебних проступків не зачіпати, як то »лицює святим«²⁾.

Зачнім від жерел тих погубних поглядів. Головний їх блуд полягає на тім, що уважають подружжя за людську думку, а не за установу, покликану Творцем природи до життя, а Христом Господом піднесену до достоїнства правдивої Тайни. В природі і її законах, так одні кажуть, не можна доглянути ані сліду подружжя; є там тільки розплідна здібність і насильний гін, що рветься нестримно до задоволення цієї сили. А другі признають, що в людській природі дрімають якісь первні, мовби зародки правдивого подружжя, бо без нього, без такого тривалого зв'язку, що злучує людей, булоб наражене на шкоду і достоїнство подругів, а також природна його ціль, т. є. родження і виховання потомства. Але неменше і вони твердять, що саме подружжя тому, що переступає поза ті зародки, є людським винаходом, доконаним під впливом різних причин і вислідом тільки людської волі.

Якжеж вони всі блудять! Як ганебно грішать проти чесноти. Виходить це вже з Наших висказів в нинішнім письмі о початку і о природі подружжя, о його цілях й добрах. Крім того унагляднюється нечувана шкідливість тих вудумок вже з заключень, виснуваних самими прихильниками тих засад. Бо вони твердять, що права, обряди, обичаї, що очеркують подружжя, маючи свій початок тільки у людській волі, тільки їй підлягають. Тому можна і треба ї установляти, змінити й зносити після людського уподобання і після змінливих поглядів часу. А половий гін, що лежить у самій природі, не може бути обмеженим, і його права сягають поза подружжя; отже може ділати чи то в подружжю, чи то поза ним, хочби з поминенням його цілий так, якби розпуста жі-

¹⁾ II. Тим. IV., 2—5.

²⁾ Ефес. V., 3.

нок легких обичаїв могла тішитися тими самими правами, що чисте материнство правної подруги.

Виходячи з таких засад, посунулися декотрі так далеко, що видумали способи співжиття, що відповідають нібито вимогам духа й сучасної доби. Мають то бути нові форми подружжя, а то: подружжє часове, пробне, товариське. Вони присвоюють собі усі права і привілеї подружжя, не звязуючися однак нерозривною звязею і уникаючи потомства, хиба що обі сторони переменяють пізніше своє співжиття на правне подружжя.

Не бракує й таких, що усильно забігають о узискання правної санкції для тих потворних видумок, а бодай о узгляднення ї в суспільнім устрою. Здається, що не приходить їм навіть на гадку, що в тих зусиллях цілком не відчувається цієї новійшої, так дуже захвалюваної культури, що це є радше невисказане зіпсовання, яке скидає культурні наряди на варварський ступень якихсь там первісних племен.

1. НА ПОТОМСТВО:

а) Надужиття подружжя.

Щоби вже, Преподобні Браття, перейти до обговорення справ, що противляться поодиноким добрам подружжя, зачепім вперед о потомство. Богато відважується називати його прикриттям тягарем подружжя й поручає вистерігатися його старанно й то не через чесну здержаність (яка є дозволеною за згодою обох подругів також в подружжю), але насильством природного акту. Одні дозволяють собі на ті злочинні діла тому, що сприявши собі дітий, бажають заживати самої розкоші без тягарів, другі заслонюються тим, що не можуть ані заховати здержаности, ані обтяжитися потомством, чи то з огляду на себе, чи то на подругу, чи також на свій маєтковий стан.

Але нема на правду такої причини, хочби найбільше важної, що моглаби узгіднити з природою і оправдати те, що само в собі є противне природі. Бож подружжій акт зі своєї природи зміряє до плодження потомства. Тому ділає проти природи й допускається негідного, по своїй природі нечесного діла той, що, сповняючи акт, позбавляє свідомо його успішности.

Не дивно отже, що після свідощтва св. Письма, Бог в своїй величі переслідував цей ганебний злочин страшним гнівом, а деколи карав навіть смертю, як о тім згадує св. Августин: „Безправно й ганебно уживає подружжя хочби з власною жінкою той, що уникає потомства. Так зробив Онан, син Юди, і тому Бог смертю покарав його“.¹⁾

¹⁾ Св. Август. Про чужол. кн. II. гл. 12.

А що від недавна деякі, відступаючи явно від християнської науки, переданої від початку і незломно заховуваної, думали, що в теперішніх часах треба у тім предметі голосити іншу науку, тому Католицька Церква, якій сам Бог повірив уряд навчання і оборони чистоти й чесности обичаїв, та Церква, бажаючи серед цеї розпусти заховати подружжя звязь чистою й вільною від цього бруду, голосно відзивається через Наші уста і проголошує на ново: Хто небудь ужиє подружжя в цей спосіб, щоби навмисно ударемнити природну розродчу силу, ломить Божий закон, як також закон природний і обтяжує свою совість тяжким гріхом.

Тож ведені журбою о спасення всіх душ, упоминаємо Своєю повагою сповідників і душпастирів, щоби не лишали своїх вірних в блуді що до цеї нечувано важної Божої заповіді. Крім цього упоминаємо їх тим більше, щоби самі не заражувалися тими шкідливими поглядами і цілком не були у тих справах поблажливими. А колиб який сповідник або душпастир — борони Боже — впровадив своїх вірних в такі блуди, або їх у них, чи то даючи позволення, чи також підступно замовчуючи, утвердив, нехай знає, що буде мусів Богові, Найвисшому Судді, здати строгий рахунок з спроневерення своєму покликанню і що до него відносяться Христові слова: „Вони сліпі проводирі сліпих, а коли сліпий веде сліпого, оба в яму впадуть“.²⁾ А в обороні грішного уживання подружжя наводиться часто уросні або пересадні причини — бо о безстидних не хочемо взагалі згадувати. Таж добра Мати Церква прекрасно знає і доцінює згляди здоровля, що загрожують життю матері, о які тут ходить. Хтож може думати о тім без глибшого співчуття? Кого не огортає найвисший подив на вид матери, що готова йти в геройським посвяченню на неминучу майже смерть, щоби виратувати життя дитини, що спочиває під її серцем? Її терпіння, перенесені в безогляднім виконанню природного обовязку, буде міг винагородити у пребогатім милосерддю тільки Бог і дати напrawdę міру не тільки натовчену і потрясену, але переливаючуся“.³⁾

Знає також дуже добре свята Церква, що не раз одна сторона радше зносить як поповняє гріх, позволяючи з важної на загал причини, проти власної волі, на порушення властивого порядку. Та сторона є в таким випадку без вини, щоби тільки не забула о обовязку любови ближнього й старалася здержати другу сторону від гріха. Не можна посуджувати й тих подругів о проступок проти природнього порядку, що користають з своїх прав в природний й пра-

²⁾ Мат. XV, 14; св. Офф. 22 лист. 1922.

³⁾ Лук. VI, 33.

вильний, спосіб, хоч з природних причин, чи то віку, чи також якихось інших уломностей не можуть вже сподіватися потомства. Бо подружжя і його уживання обіймає ще другорядні цілі, як взаїмну поміч, взаїмну любов й заспокоєння пожадань. До тих цілий вільно подругам стреміти, коли тільки заховують правильність того акту й підпорядковують його першій цілі.

Сильно зворушують Нас рівнож скарги тих супругів, що навіщені строгим недостатком, ледви з трудом можуть виживи дітий.

Треба однак уважати, щоби оплаканий маєтковий стан не стався причиною ще більше оплаканих блудів. Бо нема таких труднощів, що моглиби знести правосильність Божих заповідей, які забороняють діл, злих по своїй природі. В яких-небудь обставинах можуть завсіди подруги, за Божою ласкою, жити в своїм стані чесно й заховати подружжю чистоту без тих нечесних проступків. Бо непохитною є правда християнської науки, проголошена учительським урядом Тридентського Собору: „Нехай ніхто не прихилюється до того зухвалого погладу, відкиненого через Отців під загрозою викляття, що відкуплений чоловік не може зберігати Божих заповідей. Бо Бог не приказує неможливих річий, а приказуючи щось, упоминає, щоб ти робив, що зможеш, випросив, чого не можеш, а Він допоможе, щоби ти міг“.¹⁾ Ту саму правду поновно й торжественно оголосила й потвердила Церква, осуджуючи секту Янсена, що то відважилася зачепити богохульно доброту Бога твердженням: „Декотрі Божі заповіді переростають теперішні сили людей, що хочуть і стараються їх виповнити в стані відкуплення; брак їм також ласки, завдяки якій заповіді сталисяби можливими до виконання“.²⁾

б) Замах на життя дитини.

Мусимо ще згадати, Преподобні Браття, о іншим злочині, що загрожує життю дитини, яка знаходиться в лоні матери. Одні хочуть узалежнити рішення в тій справі від волі батька або матери. Другі знова хочуть на те діло тільки тоді дозволити, коли заходять виїмково важні причини, які називають „зглядами“ лікарськими, суспільними, чи доброплідними. Всі домагаються, щоби державні карні закони, що переслідують замах на життя дитини в лоні матери, їх „згляди“ (не всі боронять тих самих) признали і не карали. Жадається навіть тут й там, щоби публична влада взяла в свої руки виконання цієї смертоносної операції, що, як це всім відомо, на жаль подекуди діється.

¹⁾ Трид. Соб. сес. VI. гл. 11.

²⁾ Апост. Конст. Cum occasione die 31 Maii 1653. проп. 1.

В справі „зглядів лікарських або терапевтичних“ — щоби ужити тих слів — висказали Ми вже, Преподобні Браття, своє глибоке співчуття для такої матери, якій в виповненню природного обов'язку грозять хвороби, а навіть смерть. Але яку колинебудь причину можна навести на оправдання наміреного убійства невинної дитини? А прецінь о це тут ходить. І чи то убійство спрямоване на життя матери, чи життя дитини, завсіди противиться Божій заповіді й природному голосови: „Не убий“. ¹⁾ Життя дитини є таксамо святе, як життя матери. Здавити його ніхто ніколи не буде мати права, навіть держава. Дуже нерозумно примінюється проти тих невинних єств право меча, бож то право обіймає тільки винних. Не входить тут також в гру засада дозволеної кровавої оборони проти напасника (бо хтож мігби назвати таке маленьке напасником?). Нема також ніякого т. зв. права „безоглядної конечности“, що моглоби оправдати смерть невинної дитини. Тому на похвалу заслугоють ті совісні й досвідчені лікарі, що стараються заховати й оборонити життя матери й життя дитини. А недостойними показалисяби шляхотного імени й лікарського титулу ті, що з лічних зглядів, або з невластивого співчуття наставляли на життя матери, чи плоду.

Ті думки цілковито годяться з острими викидами, виголошеними Гіппоньским Епископом проти подругів, що усильно вистерігаються потомства, а коли заведуться, злочинно його нищать. Він пише: „Та розпустна жорстокість або радше та жорстока розпуста заганяється нераз так далеко, що уживає отруй проти запліднення, а коли вони заводять, нівечить якимись середниками початий в лоні плід й зганяє його. Такі люди воліють, щоби потомство вже гинуло, заки ще зачало жити, або коли вже жило в лоні матери, воліють його убити, як дозволити йому побачити світло. Коли обоє є такими, не можна на правду назвати їх подругами, а коли від початку такими були, то співжиття їх не було подружем, але розпустою. А коли не обоє є такими, скажу просто: або вона є подекуди наложницею мужа, або він чужоложить з своєю жінкою“. ²⁾

Вільно однак і треба мати на згляді те все, що промовляє за суспільними й доброплідними зглядами, щоби це тільки осягалось дозволеними середниками, чесними й в слухних границях. Однак хотіти убійством невинних зарадити тим конечностям, на яких ті згляди полягають, булоби річю немудрою і противною Божій заповіді, що її висказує Апостол словами: „Не маємо робити злих річий, щоби осягнути добрі“. ³⁾

¹⁾ Вих. XX, 13. Пор. Decr. S. Off. 4 Maii 1892, 24 Julii 1895, 25 Maii 1884.

²⁾ Св. Августин, про супр. і пожадл. гл. XV.

³⁾ Пор. Рим., III, 8.

Вкінці не повинні уряди і законодавні тіла забувати о тім, що це є їх обов'язком стати при допомозі відповідних законів й кар в обороні життя невинних. Той обов'язок є тим пильніший, чим менша можливість самооборони у тих, котрих життя є zagrożене й поборюване. До них треба передусім зачислити дітей у лоні матери. Коли отже державні влади не боронять тих маленьких, але своїм законодавством й заарештуваннями годяться на ті заходи і в цей спосіб видають тих маленьких в руки лікарів та інших осіб на певну смерть, нехай памятають о тім, що Бог є суддею й місцем невинної крові, що кличе з землі до неба.¹⁾

Вкінці треба відкинути деякі стремління, що відносяться безпосередно до природного права чоловіка в справі його подружжя, але є також в зв'язку з добром потомства. В пересадній журбі о цілі еugenіки, не обмежуються деякі до уділення гігієнічних вказівок, як найліпше запевнити здоров'я і фізичний розвиток потомства — що цілком не протиставляється здоровому розумові — але ставлять еugenічні згляди понад усі інші, навіть понад висші цілі подружжя. Отже домагаються, щоби закінчення подружжя було з уряду заборонене тим усім, що після засад і передбачувань еugenіки будуть мати через дідиність уломне й упосліджене потомство, хочби самі без всього могли закінчити подружжя. Мало ще. Силою закону, навіть проти власної волі, мають бути, через лікарські заходи, позбавлені своєї природної розродчої сили. Таких заходів не вільно виконати ані з судового присуду за кару якихсь їх злочинів, ані щоб запобігти будучим їх проступкам. Приписування такого права світській владі протиставляється всякому Божому й людському закону і ніколи його та влада не мала, ані після справедливості не може мати.

Прихильники таких поглядів неслухно забувають о тім, що родині є важнішою річю, як держава, що люди родяться не так для землі й дочасности, як для неба й вічності. А коли йде о людей звідки іноді здібних до подружжя, що мимо всяких заходів і старань зродять правдоподібно тільки уломне потомство, не вільно їх обвинювати за закінчення подружжя, хоч з другої сторони треба часто відраджувати їм попруже.

Державі не прислугує ніяка безпосередна власть над тілом підданих. Коли нема провини, а тим самим причини до тілесної кари, не вільно їй порушити цілості тіла або його калічити, ані зі згляду еugenіки, ані з інших якихнебудь причин. Така є наука св. Томи з Аквіну. Розважуючи питання чи вільно суддям покарати когось, щоби запобігти злому в будучности, дозволяє на те, коли ходить

¹⁾ Бит. IV, 10.

о якісь кари, але цілком слушно перечить, коли ходить о калічення тіла: „Людським судам не прислугує ніколи право вимірювати комусь невинному тілесну кару, чи то смерти, чи калічення, чи биття“. ¹⁾

Вкінці є то християнською наукою, а також вислідом людського розумовання, що поодинокий чоловік розпоряджує частями свого тіла тільки до тих цілей, до яких є вони природою призначені. Не можна їх нищити, або калічити, або в який інший спосіб ударемнювати їх природного призначення, хиба що цього вимагає здоровля цілого тіла.

2. ПРОТИ ПОДРУЖОЇ ВІРНОСТІ:

а) взагалі.

Тепер переходимо до другої громади блудних поглядів, до блудів проти подружжї вірності. Кождий гріх проти потомства є в самій річі також в якийнебудь спосіб гріхом проти подружжї вірності, бо оба ті добра є злучені зі собою. Однак крім цього требаби ще осібно вичислити тільки блудів й скривлень подружжї вірності, скільки та вірність має домашніх чеснот. А є ними: чиста взаємна вірність подругів, підпорядкування жінки мужеві в дозволенних справах, вкінці стала взаємна любов між подругами.

Отже вірність підривають наперед ті, що думають, що можна згодитися на признание тих новочасних поглядів і обичаїв, що допускають ложні й цілком не безгрішні приязні з третими особами, а затим є готові признати подругам свободніші почування в тих приязнях і що не треба вязатися в товариських зносинах. Ті вимоги (як думають) є тимбільше узадаєнні, бо після них багато людей відзначається так насильним половим гоном, що в тісних границях одного супружа задоволитися не можуть. Тому строгі погляди лякливих подругів, що не позваляють на жадні змишліві почування й діла з другими особами, називають старосвітськими пересудами, або низькою заздрістю. Отже бажають, щоби існуючі карні закони, що забезпечують подружжю вірність, позбавлено правної сили й знесено.

Шляхотні й чесні подруги з обридженням інстинктивно відвертаються від таких марних й негідних поглядів. Той природний відрух здорового почуття, має також потвердження в Божій заповіді: „Не прелюбодій“ ²⁾ і в Христових словах: „Кождий, хто спогляне на жінку з пожаданням, вже вчинив прелюбодійство з нею в своїм серці“. ³⁾ Ніякі товариські звичаї, ніякі приміри зіпсуття, ніякі поступи ци-

¹⁾ Summ. theol., 2a, 2ae. q. 108 a, 4 ad 2 m.

²⁾ Вих. XX, 14.

³⁾ Мат. V, 28.

вілізації не можуть змінити тої Божої заповіді. Бо як один і той самий „Ісус Христос вчора і сьогодні, той і на віки“,¹⁾ так також незмінно триває Христова наука, з якої не загине ані одна черта, аж доки все не сповниться.²⁾

б) Еманципація жінок.

Ті самі вчителі ложі, що словом і письмом затемнюють блиск подружжя вірності й чистоти, підкопують також вірне й належне підпорядкування жінки супроти мужа. Багато з них прозиває зухвало послух жінки негідним невільництвом. Обом подругам прислугують нібито рівні права, а що в наслідок цього невільництва права одної сторони є зменшені, проголошують з великою певністю себе еманципацію жінок, що вже почасті доконана, а почасті на доконання чекає. Та еманципація є потрібна і відноситься до заряду домом, заряду майном і до перешкоди, а zarazом зігнання плоду; називають її еманципацією суспільною, господарською і фізіологічною. Фізіологічна еманципація полягає на тім, що жінки, коли собі того бажають, мають бути вільні від обов'язків подружжя, отже подружжя й материнських (а виказали Ми вже достаточо, що цього не можна назвати еманципацією, але злочином). А господарська еманципація стремить до того, щоби жінка без відома мужа й проти волі мужа могла свobodно зайнятися своїми інтересами, їх вести й ними заряджувати, очевидно зі шкодою для дітей, мужа й цілої родини. Вкінці суспільна еманципація опирається на тім, щоби жінка, вільна від домашніх занять чи то коло дітей, чи також коло родини, могла жити своїм власним життям і посвячуватися рівнож публичним урядам й обов'язкам.

Однак не на тім полягає правдива еманципація невісти і та розумна, а zarazом повна достоїнства свобода, що відповідає достойному становищу християнської матери й жінки; є це радше звихнення жіночого характеру й материнського достоїнства, а також знищення цілої родини. Через неї трапляється муж жінку, діти — матір, дім і ціла родина завсіди чужого сторожа. Направду, це фальшиве визволення й неприродне зрівняння з мужем є радше затратою невісти. Бо зійшовши з дійсно царського престолу в дома, на який Євангеліє винесло жінку, впаде та жінка скоро знова в давню неволю (може мало видну, одначе дійсну) і знова буде тим, чим була в поганстві: предметом розкошій муштини.

Рівноуправности, о якій з такою пересадом говориться і за якою так голосно викрикується, треба де іноді шукати.

¹⁾ Євр, XIII, 8.

²⁾ Пор. Мат. V, 18.

Становить її признання вартости особи і людської гідности, а також права, що випливають з природи подружжя. Бо ту тішаться обоє подруги рівним правом, як також рівні мають обов'язки. Позатим повинна панувати деяка нерівність і підпорядкування одної сторони супроти другої; домагається цього добро родини, а zarazом конечна єдність і сталість, як рівнож лад родинної спільноти.

А там, де наслідком переміни господарського життя, улягли деяким змінам також суспільні й господарські обставини замужньої жінки, повинні публичні влади примінити права подругів до новочасних (теперішних) обставин і потреб, узглядняючи однак вроджену психічну відрубність жінки, чистоту обичаїв, спільні інтереси цілої родини. Не вільно також нарушувати засадничого устрою родинної спільноти. Не заложила її людська повага, але повага надлюдська, Божя, і Божя мудрість. Ані державні закони, ані забаганки одиниць не можуть змінити устрою цієї спільноти.

Новочасні вороги подружжя посуваються ще дальше. Взаємну тревалу любов, підставу подружого щастя і жерело найглибшої радості заступають якоюсь припадковою гармонією успосіблення і рівністю характеру. Називають це симпатією. З заником симпатії розривається і розпадається рівночасно той зв'язок, який був тільки симпатією. Чи ж такі зв'язки будуть чимсь іншим, як будованням дому на піску? Коли прийде буря нещастя, захитається дім і впаде після слів Христа: „І пішов дощ і прибули ріки і повіяли вітри і ударили на той дім, і упав і була велика його руїна“¹⁾. За те дім, побудований на скалі, т. зн. на взаємній любові подругів і на розважній й тревалій однозгідности душ, не порушиться під заверухою, а тим менше впаде.

3. ПРОТИ ТАЙНИ ПОДРУЖЖЯ.

В дотеперішнім ході думок, Преподобні Браття, Ми стали в обороні двох перших, дуже цінних дібр подружжя, яким теперішні поборники суспільного порядку видали війну. А що третє добро, себто таїнственність подружжя, попередні значно перевищає, не дивно, що проти цього достоїнства особливо звертаються зачіпки ворогів. Отже твердять наперед, що подружжя це річ чисто світська й людська, і тому ніяким чином не підлягає влади релігійної громади Христової Церкви, але тільки світській спільноті. Друге, зносять нерозривність подружжя зв'язи, дозволяючи не тільки на розлучення подругів або на розводи, але бажають навіть надати тим розводам правну силу; а наслідком буде те, що подружжя, обдерте з свого святого характеру, сточиться до ряду справ чисто світських і людських.

¹⁾ Мат. VII, 27.

а) Подруже — нібито — річ чисто світська.

На попертя першого твердження наводять, що горожанський акт треба уважати за єдино властивий подружний контракт (називають це цивільним шлюбом). Релігійний акт ніби є тільки доповненням тамтого, й можна його оставити хіба непросвіченим і забобонним людям. Дальше, признають католикам право заключувати подружа з некаталиками без якихнебудь застережень, без огляду на приписи релігії і без дозволення церковної влади. Друга точка торкається розводів: оправдують їх, підносять і попирають законодавство, що їм сприяє.

Релігійний характер подружжя звязи, а особливо християнської Тайни подружа, широко обговорює й узасаднює у своїй енцикліці Лев XIII. Часто вже Ми покликувалися на це письмо й годимося виразно на нього. Тому до нього відсилаємо, а деякі тільки гадки наново порушимо.

Святий і релігійний характер природного подружа посвідчають достаточо: сама людська гадка, найдавніші історичні жерела, неперервана свідомість людства, звичаї й обичаї всіх народів. „Той релігійний первень не є накинений з зовні, але вроджений; не прийнятий від людей, але природою защіплений“, бо „Бог є творцем подружа, і вже від самого початку було воно мовби відблеском воплощення Божого Слова“¹⁾. Той святий характер подружа, що тісно лучиться з релігією і порядком святих справ, виводиться найперше зі згаданого вже походження від Бога. Відтак з ціли подружа; має воно зродити для Бога й виховати потомство, а також вести до Нього дорогою християнської любови й взаїмного попертя самих подругів. Вкінці, з виповнення самих природних чинностей подружа; після намірів наймудрійшого Бога, Творця, є воно середником до переказування життя, причім родичам припала задача бути скарбниками Божої всемогучости. На кінець треба ще додати нову гідність, яку подруже одержало через Тайну. Через це є воно вкрите таким достоїнством, винесене на таку висоту, що представляється Апостолами як „велика тайна“, „гідна почеси... над усе“²⁾.

Коли отже подруже має релігійний характер, коли звязь подругів є подібною до святої звязи, що лучить Христа з Церквою, повинні женихи мати християнський подружний стан в святім поважанню й побожно старатися, щоби звязь, в яку мають намір вступити, була якнайбільше подібною до цього первовзору.

Спроневірюються тяжко цьому обовязкови, нераз навіть з нараженням свого вічного спасення ті, що легкодушно

¹⁾ Лев XIII. Енци. „Таїнство“ з 10. лист. 1830.

²⁾ Пор. Ефес. V, 32; Евр. XIII, 14.

й без слухних причин заключають мішані подружжя. Церква, кермуючися любовю і дбайливістю, з дуже важних причин здержує своїх вірних від таких звязків, о чім свідчать численні рішення, зібрані в цілість у тім приписі кодексу, який звучить: „Церква якнайстрогійше заборонює денебудь заключавання подружжя двох охрещених осіб, з котрих одна є католицька, друга єретичного або схизматичького віроісповідання; колиб однак для католицької сторони або для потомства заходила небезпека відступства, таке подружжя є заказане також Божим законом“¹⁾. І хоч Церква деколи, числячися з умовами часів, обставин, осіб (однак без нарушення Божого закону і усунувши, оскільки можна, через гваранції небезпеку відступства) уділяє розрешення від тих острих приписів, то рідко коли католицька сторона з такого подружжя не понесе якоїсь шкоди. Звідси то сумний прояв, що діти з мішаних подружж часто відвертаються від віри, або щонайменше нечувано скоро попадають в релігійну байдужість, т. зв. індіферентизм, звідки вже тільки оден крок до невірства й цілковитої безрелігійности. Крім цього в мішаних подружжях багато труднійше о те вироблення душ, яке має бути відбиткою згаданого таїнства, що лучить в таїнственний спосіб Христа з Церквою.

Дуже легко гине також та тісна лучність і спільнота душ, яка, як є визначним знаменем Христової Церкви, так повинна бути знаком, окрасою, славою християнського подружжя. Бо зриваються, або щонайменше розходяться внутрішні звязи там, де в найвисших і остаточних справах, які чоловік почитає, а то в вірі й релігійнім життю, панують розбіжні погляди і стремління. Внаслідок цього грозять дальші небезпеки: зникає взаїмна подружжя любов, втікають з домашнього огнища згода й щастя, що в особливий спосіб впливають з одностушности сердець. Таж уже тільки віків тому вирішило римське право: „Подружжя є звязком мушчини з жінкою, є спільнотою цілого життя і участю Божих й людських законів“²⁾.

б) Розводи.

Ми згадали вже, Преподобні Браття, що найбільшою перешкодою для так побажаного Христом Спасителем відновлення й удосконалення подружжя, є щодня зростаюча легкість в одержанню розводів. Прихильники новопоганського погляду на світ, не навчені сумною дійсністю, з кождим днем завзятійше напірають на святу нерозривність подружжя і на законодавство, що над нею чуває. Ціль,

¹⁾ Код. Кан. Пр., к. 1050.

²⁾ Модестин, (кн. XIII. II: Про супр. обр. кн. I. Регул.).

до якої прямують, є ухвала допущення розводів і заступлення перестарілого законодавства новим, більше людським.

Наводять преріжні й численні причини в обороні розводів. Одні, що виходять з людських хиб або провин, другі, що впливають з зовнішніх обставин (тамті називають підметовими, а ті предметовими), а крім того все те, що утруднює і сприкрює спільне родинне життя. Слушність тих причин і побажаних законів хочуть доказати в преріжний спосіб. Наперед з огляду на добро обоїх подругів: коли одна сторона є без вини, може скористати з права опущення сторони винної, а коли тяжко завинила, може бути виключена зі звязи, для другої сторони немилої й вимушеної. Другу причину наводиться з огляду на добро дітей, що або цілком не мають правильного виховання, або яких виховання буде безуспішним з тої причини, що згіршені спорами родичів, або якимсь іншим злим приміром, дуже легко сходять з дороги чесноти. Останньою причиною має бути загальне добро суспільности, що вимагає знесення тих подруж, що вже не можуть виповняти свого природного обовязку. Крім того повинні закони уділяти розводів, щоби перешкодити проступкам, яких слушно треба побоюватися наслідком добровільного чи вимушеного співжиття, як також, щоби не виставляти щораз більше на посміховище судів і поваги законів; бо подруги, щоби одержати побажаний розвід, допускаються нарочно злочинів, задля яких суддя може по думці законів розв'язати подруже, або зухвало говорять неправду перед судією, який добре розуміє стан річи, що тих проступків допустилися і стверджують це кривоприсягою. Звідси й плетуть, що треба конечно примінити законодавство до таких конечностей, до нових обставин, до публичної опінії, до відносин і обичаїв новочасних держав. Кожда з тих причин зокрема, а тим більше разом взяті, мають ясно промовляти за конечностю розводів.

Інші з подиву гідною безстыдністю посунулися ще дальше, й кажуть: тому, що подружа є чисто приватною умовою, повинно підлягати, як кожда інша приватна умова, виключно рішенню й волі обох умовляючихся сторін, що з якоїнебудь причини можуть подруже розв'язати.

Однак, Преподобні Браття, проти тих божевільних поглядів стоїть непохитно та одна Божя заповідь, через Христа в цілій повноті потверджена, якої не можуть повалити ніякі людські закони, ніякі ухвали народів, ані воля уставодавців: „Що Бог злучив, чоловік нехай не розлучає“.¹⁾ А колиб чоловік безправно це розлучав, булоби то цілком без значіння. Слушно отже, як стільки разів ми бачили, запевнив сам Христос: „Кождий, хто відпускає свою жінку

¹⁾ Мат. XIX, 6.

і жениться з іншою, перелюбодійство творить, а хто жениться з відпущеною від мужа, перелюбодійство творить".¹⁾ А Христові слова відносяться до кожного подружжя, навіть до чисто природного; бо кожному правдивому подружжю прислугує та нерозривність, яка, оскільки ходить о розв'язання зв'язку, є винятою з під рішення сторін і з під всякої світської влади.

Пригадати ще треба торжественне рішення, яке Тридентський Собор під карою викляття в цей спосіб осудив: „Колиб хто твердив, що з причини ереси або прикрого пожиття, або нарочного опущення жінки, подружжя зв'язь може бути розірвана, нехай буде виклятий".²⁾ І далше: Колиб хто твердив, що Церква помиляється, коли навчала і навчає, що після науки Євангелія і апостолів подружжя зв'язь з причини прелюбодійства одної сторони не може бути розв'язаною і що друга сторона, хочби невинна, котра не дала причини до прелюбодійства, за життя другої сторони іншого подружжя заключити не може, далше, що допускається прелюбодійства, хто опускає невірну і бере іншу, що також та допускається прелюбодійства, яка покинувши мужа, виходить за другого: нехай буде виклятий".³⁾

Не помилялася й не помиляється Церква, так навчаючи. Отже є річю цілком певною, що подружжя зв'язь не може бути розірваною навіть з причини прелюбодійства. З цього ясно виходить, що всякі інші причини, ще слабші, що їх наводиться звичайно на користь розводів, мають ще менше значіння і можна їх поминути.

Але й позатим не трудно відперти тих трьох закидів, в горі висунених проти нерозривности подружжя зв'язи. Усі ті прикрі наслідки можна стримати, а небезпеки усунути, коли в таких безнадійних випадках дозволяється подругам на нецілковиту розлуку т. є. таку, що зв'язь остає цілою й ненарушеною. Таку розлуку передбачує цілком виразно церковне право в приписах в справі сепарації від ложа, стола й мешкання.⁴⁾ Усталення всіх умовин такого розділу, причин, способів виконання та застережень, що запевнювалиби виховання потомства й цілість родини, а також в міру можности узгляднювали всі труднощі, що впливають чи то для подругів, чи то для потомства, чи то вкінці для суспільности, все те залежить тільки від церковного права, а до обсягу світського права належать тільки горожанські наслідки тих справ.

¹⁾ Лук. XVI, 18.

²⁾ Трид. Соб. сес. XXIV, гл. 5.

³⁾ Трид. Соб. сес. XXIV, гл. 7.

⁴⁾ Код. Пр. Кан. с. 1123.

Всі висше наведені згляди, що промовляють за повною нерозривністю подружжя, мають доказову силу й там, де ходить о виключення потреби й можности розводу, і там, де відмовляється якійнебудь земській владі уділювання розводу. Бо скільки користий плине з нерозривности подружжя, стільки навідворот приходить нещасть з розводів, непомірно шкідливих для одиниць і цілої людської спільноти.

„А вкінці—що ужиємо знова слів Нашого попередника — трудно описати, які великі вартости має в собі тревала подружжя звязь, а який великий посів злого дозріває з розводів. Бо тут, де збережено засаду нерозривности подружжя, бачимо подружжя щасливі зі своєї сталости й утвердження; там, де подружки розводяться, або бодай мають можність розведення, звязки їх стаються непевними, або мучить їх неспокій і підозріння. Тут панує взаїмна зичливість і предивно утверджене скупчення всяких дібр, там з самої можности розводу пробивається оплаканий їх упадок. Тут є запевнена найуспішніша поміч до збереження чистої подружжї вірности, а там появляються шкідливі заохоти невірности. Тут забезпечена справа народження, опіки та виховання дітей, там усе загрожене у своїм істнуванню. Тут в ріжний спосіб усунена нагода до суперечок між родинами й кривними, там якнайчастійше повстають нагоди до сварні. Тут можуть бути легко здавлені зародки спорів, там обильно їх розсівається. Тут є передусім цілком щасливо привернене достоїнство і обовязки жінки так у життю родиннім, як і суспільнім, а там негідно потоптані, причім жінки наражуються на небезпеку, що мужі покинуть їх, колиб не хотіли піддатися їх пожаданням“.¹⁾

А що — як вже повними поваги словами Льва XIII будемо кінчити — „до повалення могучости держави ніщо так не причинюється, як моральне зіпсовання, тому легкий висновок, що розводи є найбільшим ворогом поодиноких родин і цілих держав. Вони мають початок у зіпсованих обичаях суспільности і — як це виказує життєва практика — отвирають доступ до найгірших збочень в життю одиниць і суспільностей. А ще багато більшим окажется те зло, коли зважиться, що принявши за засаду можливість розводів в будуччині, не можна буде накинути ніяких карбів, що моглиби удержати ту можливість в певних, наперед предбачених границях. Без сумніву великою є сила приміру, але ще більша сила пристрасти. Тому під впливом тих стремлінь дійде нехибно до того, що жажда розводу буде з дня на день щораз більше зростати і поглотить бо-

¹⁾ Лев XIII, Окр. Лист „Таїнство“. 10 лют. 1830.

гато душ, як недуга розношена через заразу або як побільшена струя води по перерванню греблі“.¹⁾

Звідси, як читаємо в тій самій Енцикліці, „коли не зміняться ті стремління, то подинокі родини і ціле людство будуть безнастанно боятися, щоби не попасти дуже нужденно в заколот і всякого рода розладдя“.²⁾ А як дуже справджується це пророцтво, висказане вже перед п'ятьма літами, видно з того, що в краях опанованих через комунізм зростає з дня на день моральне зіпсовання і нечуване скривлення родинного життя.

III.

Орудники віднови подружа.

До цього часу ми з почесною подивляли, Преподобні Браття, зарядження наймудрійшого Творця і Спасителя людського роду о подружу, болячи рівночасно над тим, що людські пристрасти, блуди та проступки нівечать і загально погорджують спасенними намірами Божої Доброти. Отже випадає, щоби ми з батьківською дбайливістю застановилися над віднайденням відповідних орудників, що усунули би шкідливі, Нами нап'ятовані, надужиття і привернули подружу належну йому пошану.

1. ПОВОРОТ ДО БОЖОГО ПОНЯТТЯ ПОДРУЖА.

До того треба наперед пригадати собі цю дійсну правду, признану здоровою філософією, а не менше святим Богослов'єм: щонебудь відхилилося від приписаного порядку, дійде наново до первісного стану тільки тим способом, що верне до Божого права, яке — (як учить Ангельський Учитель³⁾) є взірцем всякої правости. Підчеркнув це слушно проти натуралістів бл. п. Наш попередник Лев XIII тими, дуже важними, словами: „Це закон Божого Провидіння, що Божі і природні урядження показуються для нас тим пожиточніші і спасенніші, чим більше перебувають в наданім собі стані незіпсовані й незмінені; бо добре знав Творець всіх річий, Бог, що причинюється до їх устрою і збереження, тай так їх своєю волею й гадкою упорядкував, щоби кожде з них могло належно осягнути свою ціль. Коли однак очайдушність і зіпсовання людей хоче порядок річий, з Божого Провидіння усталений, змінити й закаламутити, тоді

¹⁾ Окр. Лист „Таїнство“, 10 лют. 1830.

²⁾ Окр. Лист „Таїнство“, 10 лют. 1830.

³⁾ Св. Томи Аквін., „Summ. theol.“, 1a—2ae.

навіть наймудрійші й найпожиточніші урядження зачинають шкодити, або перестають приносити користь, бо або через зміну стратили помічну силу, або сам Бог хотів наложити такі карі за гордість і очайдушність людей“.¹⁾ Щоби отже вернув в подружних справах належний лад, повинні усі розглянути Божу гадку о подружжю і до неї старанно примінитися.

2. ПІДДАННЯ БОЖІЙ ВОЛІ, ПОБОЖНІСТЬ І РЕЛІГІЙНІ ВПРАВИ.

А що цьому стремлінню противиться особливо гін неопанованого пожадання, яке є з певністю найголовнішою причиною всяких гріхів проти освячених подружних прав, і що чоловік не зможе здавити своїх пристрастей, доки не упокориться перед Богом, тому о це треба передусім старатися після порядку, Богом усталеного. Бо непохитне це право, що хто улягає Богови, може опанувати — за помічю Божої ласки — і пристрасти і пожадання; а хто бунтується проти Бога, з болем відчуває внутрішнє, жаром пристрастей збуджене, роздвоєння. Скільки в такім порядку річий є мудрости, вияснює св. Августин: „Бо слушно є, щоби низша річ підлягала висшій; щоби підлягав висшому той, хто хоче, щоби те, що є низше, йому підлягало. Признай чергу, шукай спокою! Ти підданий Богови, тобі піддане тіло. Що справедливіше? Що гарнійше? Ти підданий сильнішому, тобі піддане підлійше: служи Тому, що тебе сотворив, щоби тобі служило те, що є сотворене для тебе. Бо не признаємо, ані не поручаємо такої черги: Тобі піддане тіло, а ти підданий Богови! але: Ти підданий Богови, а тобі піддане тіло! Колиж ти нізачо маєш засаду, Ти підданий Богови, ніколи не осягнеш того, щоби Тобі підлягало тіло. Коли не підлягаєш Богови, знущається над тобою невільник“²⁾.

Цей порядок Божої Мудрости посвідчує з натхнення Святого Духа сам преславний Учитель Народів; бо коли згадує о давних мудрцях, що не хотіли вихваляти і почитати з трудом пізнаного ними Творця вселенної, каже: „Длятого передав їх Бог похотям їх серця, нечистоті, щоби сквернили між собою свої тіла“; і далше: „длятого передав їх Бог соромним пристрастям“³⁾ бо „Бог противиться гордим, а покірним дає ласку“⁴⁾ без якої, як учить той сам Учитель Народів, „чоловік не може усмирити бунтівничої похоти“.⁵⁾

¹⁾ Окр. Лист. „Таїнство“, 10. лют. 1880.

²⁾ Св. Август. „Ennarat. in Ps“ 143.

³⁾ Римл. I, 24, 25.

⁴⁾ Яков. IV, 6.

⁵⁾ Пр. Римл., VII, 3.

А що невговкані її пориви ніколи не можуть бути в належний спосіб злагоднені, дэки вперёд сам розум не зложить свому Творцеві покёрної данини пёдданства і по-чести, тому це одно є передусім конечно, щоби тих, що вя-жуться подружою звязею, проникало наскрёзь глибоке і правдиве пёдданство супроти Бога, яке рёзьбилоби цёле їх життя, а розум і велику волю наповняло почестью для Бо-жого Маёстату.

Тому справедливо і цёлком в християнськóм дусі посту-пають ті душпастирі, які, щоби подруги не ломили в по-дружку Божих законів, заохочують їх передусім до побож-ности й релігійних практик, щоби поручилися цёлковито Богови, ревно взивали Його помочі, часто принимали св. Тайни та завсёди і всюди плекали і зберігали побожність і пёдданство супроти Бога.

Натомісь грубо помиляються усі, що, легковажучи й занедбуючи надприродні орудники, обіцяють собі, що за помічу світських наук і винаходів (як біольогії, науки о ді-дичности і т. п.) доведуть людий до того, що усмирять по-жадання тіла. Не хочемо тим сказати, що належалоб погор-джувати дозволеними природними орудниками; бо один є Творець природи й ласки, Бог, що уділив людям одного і другого роду дарів для їх пожитку і їх добра. Отже вірні можуть і повинні користати з добродійства людських здобутків; але є в блуді той, хто уважає їх за вистарчаючі до пёддержання чистоти подружа, або приписує їм більшу успішність, як помочі надприродної благодати.

3. УЛЯГЛІСТЬ ЦЕРКВІ.

Це пёдпорядковання подружа й обичаїв Божим припи-сам о подружку, без якого нема мови о його віднові, вима-гає, щоби всі могли легко, з цёлою певністю і без нара-ження на похибки пізнати ті приписи. Однак не трудно зро-зуміти, скільки закралосьби похибок, скільки блудів обезо-бразилоби правду, колиб досліди над ними полишено поо-диноким одиницям, зданим тільки на власний розум, або колиб приватним здогадом шукано обявленої правди. Коли це відноситься до богатьох інших моральних правд, то хйба найбільше о тім треба памятати в подружних справах, де сила похотий може пірвати за собою зіпсовану людську при-роду, ошукуючи й викривлюючи її, а то тимбільше, що по-други, хочачи заховати Божий закон, є виставлені на тяжкі й довгі проби, на які, як знаємо з досвіду, покликується у своїй слабости чоловік, як на стільки доказів, що звіль-нюють його від обовязку заховання Божого закону.

Отже тому, щоби не якесь видумане, ані обезображене право, але правдиве і дійсне пізнання Божого закону про-

свічувало уми і кермувало обичаями, треба до уяглости і охочого послуху супроти Бога додати також покірний послух супроти Церкви. Бо сам Христос Господь назначив Церкву учителем правди і урядкування обичаїв, хоч багато у тих справах є доступного і людському розумови. Бо як Бог при природних правдах віри і обичаїв додав до світла розуму обявлення, щоби усі могли легко, з цілою певністю і без домішки блудів пізнати також в нинішніх обставинах людської спільноти дійсну правду, так в тій самій цілі зробив Церкву сторожем і учителем цілої правди о вірі і обичаях; тому вірні повинні її слухати, щоби захоронитися від помилок розуму і зіпсовання обичаїв. А щоби не позбавитися так ласкаво уділеної Божої помочі, повинні доконче виявляти цей послух не тільки торжественним рішенням Церкви, але також в відподній мірі Постановам і Рішенням, що осуджують якісь гадки як небезпечні, або погубні.¹⁾ Отже нехай вірні памятають, щоби також в подружжях, нині широко обговорюваних, справах, не довіряли занадто своєму власному розумови і не далися звести фальшиво понятій свободі розуму, або т. зв. автономії. Бож не можна погодитися з іменем правдивого християнина, щоби хтось так зухвало довіряв своєму розумови, що не хоче признати за правду нічого, чого сам з природи річи не пізнав, а Церкву, покликану Богом до навчання і правління всіх народів, уважав за менше обізнану в новочасних питаннях і напрямках; або щоби з уяглістю приймав тільки ті правди, що їх Церква, як Ми згадали, торжественно проголосила, як колиб поза тим вільно йому було мати слушне переконання, що інші рішення або містять блуди, або не досить є узаasadнені зглядами правди і обичаїв. Протівно, ознакою правдивого християнина, вченого чи невченого є, що у всіх справах віри і обичаїв радо дається кермувати та орієнтувати святою Божою Церквою через її найвисшого Пастира, Римського Папу, котрим кермує Наш Господь, Ісус Христос.

4. ЧАСТІ ПОУЧУВАННЯ ПРО ХРИСТІАНСЬКЕ ПОДРУЖЕ.

Колиж усе мусить нагнутися під закон і Божі наміри, щоби цілковита і тревала направа подружжя дійшла до успіху, то докладні поучування вірних про подружжя є справою незвичайно важною: поучення словом і письмом, нераз і не поверховно, але часто і докладно, ясними та точними доказами, щоби ті правди порушили розум і дійшли до серця. Нехай вірні знають і нехай часто о тім роздумують, яку мудрість, святість та доброту показав Бог люд-

¹⁾ Пор. Ват. Соб. сес. III, гл. 4; Код. Пр. Кан., к. 1324.

ському роду, коли установляв подружжя та утвердив його святими законами, а ще більше, коли підніс його до достоїнства Тайни, завдяки якій стоїть отвором для християнських подругів таке обильне жерело, щоби в чистоті і вірності могли віддатися високим цілям подружжя для добра й пожитку себе самих, дітей, держави та людської спільноти.

Справді, коли нинішні руїники подружжя зживають всіх сил, щоби словом і письмом, викладами і викладаками і безчисленними іншими способами скривити уми й зіпсувати серця, коли подружжю чистоту виставляють на кпини, а похваляють навіть найгірші проступки, то тимбільше Ви, Преподобні Браття, котрих „Святий Дух настановив єпископами, щоби пасти церкву Божу, що її придбав власною кров'ю“, ¹⁾ мусите напружити усі сили, щоби й самі і при допомозі повірених вам священників, а також відповідно дібраних світських людей, Нами так дуже побажаної і поручуваної Католицької Акції, покликаних до допомозі єрархічного апостольства, у всякий можливий спосіб протиставили блудам правду, гидоті проступку блеск чистоти, неволі пожадань свободу Божих синів, ²⁾ нечесній легкості розводів тревалість конечної в подружжю любови і досмертне заохочення зложеної вірності.

Тоді сповниться те, що вірні з цілої душі будуть дякувати Богови, що його наказ їх вяже і мовби лагідним примусом приневолює, щоби якнайбільше уникали всякого обожування тіла та ганблячої неволі похотий; що вони знеохотяться і цілим зусиллям волі відвернуться від тої нещасної омани, яку на ганьбу людської гідности вихвалюється нині словом і письмом під назвою „ідеального подружжя“, а тим з цього ідеального подружжя робиться вкінці „здеправоване подружжя“, як це з цілою слушністю сказано.

Це спасенне поучення і релігійні вказівки про християнське подружжя будуть далекими від цього пересадного фізіологічного усвідомлювання, яким у теперішніх наших часах хочуть подругам прислужитися декотрі, що себе самих шумно називають обновителями подружжого життя, говорячи багато о цих фізіологічних справах, які однак радше вчать штуки безпечно грішити, а не чесноти чистого життя. Тому прихилимося, Преподобні Браття, з цілої душі до слів якими Наш попередник бл. п. Лев XIII в енцикліці про християнське подружжя звернувся до Єпископів цілого світа: „Скільки лише своєю працею, чи повагою можете досягнути, старайтеся, щоби народи, повірені Вашій опіці, заховували неложну й незіпсовану науку, яку Христос Господь і товмачі Божої

¹⁾ Діян. XX, 28.

²⁾ Пор. Іо., VIII, 32; Гал. V, 13.

волі, Апостоли, передали, а яку Католицька Церква вірно переховала і вірним по всі часи заховувати приказала".¹⁾

5. ПАМ'ЯТЬ НА ТАІНСТВЕННИЙ ХАРАКТЕР ПОДРУЖА.

Але навіть найліпше поучення Церкви само не вистарчає, щоби наново підтягнути подружа під Божий закон; бо хоч подруги досконало знають науку про християнське подружа, то однак з їх сторони мусить ще долучитися сильна воля заховання освячених прав Божих і природних щодо подружа. Отже нехай щонебудь твердиться й розголошується словом й письмом, то подруги повинні сильно і на стало присвоїти собі ту святую й поважну засаду: у всім, що відноситься до подружа без ніякого вагання держатися Божих приписів; спомагатися взаємною любов'ю, заховувати вірно чистоту, ніколи не порушувати сталости звязку, по християнськи і завсіди мірно користати з подружних прав, особливо в першій часі подружа, щоби кожде з них, при звичаєне до повздержности, колиб обставини цього вимагали, тим лекше могло здержатися.

У зробленню, захованню цієї сильної постанови буде їм помічу часте розважання над своїм станом і безнастанна пам'ять про прийняту Тайну. Нехай пригадують собі завсіди, що вони до обов'язків й гідности свого стану є мовби освячені і скріплені Тайною, якої успішна сила, хоч не витискає таїнственного знаку, треває одначе на віки. Проте нехай розважують справді повні потіхи слова святого Кардинала Роберта Белярміна, що враз з другими, великої міри богословами, так по Божому думає й пише: „На Тайну подружа можна в двоякий спосіб задивлятися: раз коли доходить до успіху, другий раз, коли вже дійшло до успіху і треває. Бо є Тайною, подібною до Евхаристії, яка є Тайною не тільки в хвили, коли стається, але також, коли треває; бо доки подруги живуть, звязок їх є завсіди Тайною Христа і Церкви".²⁾

Щоби однак ласка цієї Тайни виказала цілу свою силу, повинні подруги, як це Ми вже підчеркнули, долучити своє зусилля, яке полягає на тім, щоби після сил працювали ревно над виповненням своїх обов'язків. Бо як в царині природи мусять люди власною працею і трудом вправляти Богом дані здібности, щоби вони виказали цілу видатність, бо ті здібности занедбані не дають ніяких вислідів, так також треба власним зусиллям і трудом помножувати успішність ласки, яка через Тайну на душу спливає і там остає. Отже нехай подруги не занедбують таїнственної благодати, яка

¹⁾ Окр. Лист „Таїнство“, 10 лют. 1880.

²⁾ Св. Роб. Белярмін, О противностях, т. III.

у них є,¹⁾ противно нехай забираються до рівного, хоч тяжкого виповнення обов'язків, а через те нехай з дня на день зазнають тим успішнішою її сили. А коли нераз відчують занадто великий тягар трудів свого положення й життя, нехай не попадають в розпуку, але примінять подекуди до себе ті слова, які апостол св. Павло написав про Тайну Священства до найлісбійшого ученика Тимотея, що майже упадав під тягарем трудів і зневаг: „Нагадую тобі, щоби ти розгрівав ласку Божу, що є в тобі положенням моїх рук. Бо Бог не дав нам духа страху, але сили й любови і тверезости“.²⁾

6) ПРИГОТОВАННЯ ДО ПОДРУЖА:

а) дальше.

А це усе, Преподобні Браття, залежить у великій мірі від відповідного так дальшого, як ближшого приготування подругів до подружжя. Не можна заперечити, що сильна основа щасливого подружжя і заглада нещасливого твориться й повстає в душах молодців і дівчат вже в дитинячій, молодечій віці. Бо коли перед подружжям шукали у всім себе і своїх приємностей, коли попускали своїм похотям, є побоювання, що у подружжю будуть такими, якими були перед подружжям; що вкінці будуть жати те, що сіяли³⁾, а саме, внутрі дому смуток, жаль, взаємну погорду, сварки, заздрість, неохоту до спільного життя і що найгірше, віднайнуть себе самих з необузданими своїми пристрастями.

Отже нехай в добрих намірах і відповідно приготувані приступають женихи до заключення подружжя, щоби в непригожих життєвих переходах могли так, як треба, взаємно спомагатися, а ще більше помагати собі в журбі о спасення душі і о перероблення внутрішнього чоловіка до міри віку Христової повноти⁴⁾. Рівнож причиниться це до того, що родичі для улюблених дітей будуть такими, якими після Божої волі супроти потомства бути повинні: що батько буде справді батьком, мати справді мамою; що завдяки жертвенній любови й неструдженій дбайливості родичів домашнє огнище, мимо тяжкої нужди і на цій долині сліз, станеться для дітей немовби відблеском цього розкішного раю, в яким Творець людського роду примістив перших людей. Звідси також вийде, що будуть могли легше виховати синів на мужних й добрих християн, що заправлять їх духом Католицької Церкви і заціплять в них таку шляхотну любов вітчизни, якої вимагає від нас справедливість і вдячність. Тому так ті, що

¹⁾ Пор. І. Тим., IV, 14.

²⁾ II. Тим., I, 6—7.

³⁾ Пор. Гал., VI, 9.

⁴⁾ Пор. Ефес. IV, 13 (доки в Христі не дійдемо до духовної зрілості).

думають про будуче закінчення святого подружжя, як ті, котрим поручено виховання християнської молоді, повинні ревно приготувати щастя, відвертати нещастя пригадуючи собі те, що Ми в Нашій Енцикліці про виховання поручили: „Треба поправити неупорядковані схильності, а добрі зміцнити й наставляти від наймолодших літ, а передусім треба просвічувати розум і скріпляти волю за поміччю надприродних правд і орудників благодаті. Без тих орудників неможливо ані опанувати погубних пристрастей, ані дійти до виховної досконалості, питомої Церкві, що досконало вивінувана Христом і в Божу науку і в Тайни, аби була успішною вчителькою усіх людей“¹⁾.

б) близьше.

А до ближшого підготовлення доброго подружжя належить дуже старанний вибір подруга, бо від того головною залежить, чи будуче подружжя буде щасливе, чи нещасливе тому, що оден подруг може бути другому або великою поміччю у веденні християнського життя, або також немалою небезпекою й перешкодою. Тому, щоби женихи через ціле життя не каралися за свій нерозважний вибір, повинні поважно застановитися, заки виберуть особу, з якою від тепер на завсіди будуть жити; нехай у тім розважанні пам'ятають передусім про Бога і правдиву християнську віру, нехай відтак беруть під розвагу своє добро, добро подруги та майбутнього потомства, як також добро суспільності і держави, яка впливає з подружжя, як з свого жерела. Нехай ревно просять о Божу поміч, щоби розважно і по християнськи доконали вибору, не під впливом сліпої й не опанованої пристрасті, ані також тільки з жадни зиску, ані з іншої нешляхотної причини, але тільки з правдивої й чистої любови і з щирого прив'язання до будучого подруга; нехай впрочім шукають в подружжю тільки тих цілей, задля яких Бог подружжя установив. Вкінці нехай не забувають в справі вибору подруга засягнути розважної ради родичів, нехай тої ради не легковажать, щоби—оперті на їх глибше знання справ і людського життя — оминули шкідливої помилки і тим обильнійше зазнали перед шлюбом благословення четвертої Божої заповіді: „Шануй свого батька і матір (це перша заповідь з обітницею), щоби тобі добре було і щоби ти довго прожив на землі“²⁾.

7. СУСПІЛЬНА ПОМІЧ ДЛЯ ПОДРУЖЖА.

А що нераз докладне вивчення Божих заповідей і подружжя чеснота стрічає у тім труднощі, що недостаток

¹⁾ Окр. Лист „Про христ. вихов. молоді“ 31 груд. 1929.

²⁾ Ефес., VI, 2.

в домашнім господарстві й діймаючий брак середників гнобить і пригнітає подругів, є конечною річю зарадити їх потребам в спосіб можливо найліпший. Наперед треба цілим зусиллям стреміти до того, що вже Наш попередник Лев XIII мудро поручив¹⁾, щоби господарські й суспільні відносини в державі так уложено, щоби всі батьки родин, відповідно до стану й місця замешкання, могли стільки заробити, щоби запевнити собі, жінці та дітям конечно удержання: „бо достойний робітник своєї нагороди“²⁾). Задержування її, або ущуплювання є великою несправедливістю, зачисленою св. Письмом між найтяжші гріхи; також несправедливою булоб річю визначувати такі малі платні, що в даних обставинах не вистарчають на прокормлення родини. Однак треба домогатися, щоби також самі подруги на довго перед вінчанням думали о здержанню, або щонайменше зменшенню пізнійших труднощів і життєвих тягарів та щоби вчилися від досвідчених людей, якби це успішно, але й чесно осягнути. А коли самі цієї задачі не подолають, треба завчасу постаратися, щоби при допомозі станових приватних, або вселюдних товариств могли здобути мінімум існування³⁾). Колиж повисші вказівки не можуть запевнити удержання родині, особливо численній, або навіщеній хоробами, то християнська любов ближнього рішучо вимагає, щоби християнське милосердя доповнило те, чого бідним не достає, щоби особливо багаті помагали слабшим, щоби живучі в достатках стереглися злишних видатків і непотрібно не марнували майна, але уживали його на заховання життя і здоровля тих, котрим брак навіть конечних річий. Хто дасть Христови в убогих щось зі свого, одержить дуже щедрю нагороду від Господа, коли прийде судити світ; хто поступить інакше, понесе кару⁴⁾). Не надармож упоминає апостол: „Хто мавби достатки цього світа, а бачив свого брата, що в потребі, і замкнувши своє серце перед ним, як перебуває в нім любов Божя?“⁵⁾).

Колиж приватна поміч не вистарчає, є обовязком публичних властей доповнити невивистарчаючі зусилля приватних, особливо в справі, для добра загалу так важній, якою безсумніву є відповідне положення родин і подругів. Бо коли родини, обдаровані особливо численною дітворою не мають мешкань; коли муж не може знайти праці і хліба; коли середники щоденної потреби можна набути тільки за високу ціну; коли навіть мати, з не малою шкодою для домашнього господарства, мусить з конечности й біди заробляти; коли

¹⁾ Окр. Лист „Rerum novarum“, 15 мая 1891.

²⁾ Лук., X, 7.

³⁾ Пор. Лев XIII, Окр. Лист „Rerum novarum“ 15 мая 1891.

⁴⁾ Мат XXV, 34.

⁵⁾ I Io, III, 17.

у звичайних, а навіть надзвичайних клопотах материнства нема відповідної поживи, лікарства, помочі досвідченого лікаря і тим подібних річий, ніхто не може дивуватися, коли подруги попадають в розпуку, видячи, яке тяжке є їх домашнє життя і яке трудне заховання Божих заповідий; також кождий видить, які шкоди можуть з сього вийти для публичної безпеки, для добра і існування самої держави, коли тих людей доведеться до такого стану розпуки, що, не маючи нічого до страчення, видять своє спасення в загальнім перевороті. Тому керманичі держави і ті, котрим повірено добро загалу, не можуть занедбувати конечних потреб подругів й родин, коли не хочуть зробити значнійшої шкоди державі й загальному добру; тому в законодавстві і при укладанню бюджету повинні памятати про злекшення долі бідних родин, уважаючи се за одну з найпильніших задач своєї власти. При тій нагоді Ми хотілиб не без глибокого жалю зазначити, що не так дуже рідко, з виверненням належного порядку, уділяється матери й неслубним дітям (яких, що правда, хочби для уникнення більших шкід треба спомогати) дуже легко успішної і обильної помочі, а відмовляється її шлюбним дітям, або приділяється їй так скуппо, що та поміч видається вимушеною від неохочих людей.

Велике значіння, Преподобні Браття, має для світських властей добре забезпечення подружа й родини не тільки під матеріяльним оглядом, але також у тім, що слушно називаємо добрами душі: щоби ухвалено справедливі закони і їх заховувано, щоби хоронили подружу вірність і взаїмну поміч подругів; бо історія вчить, що добро держави і дочаснє щастя горожан не може бути безпечне і тревати недіткнене там, де захитана основа, на якій опирається, себто добрий моральний устрій, і там, де проступки людей засипують жерело, з якого впливає суспільність, т. є подружа й родину.

8. СПІВДІЛАННЯ ДЕРЖАВИ З ЦЕРКВОЮ.

Але ані зовнішні середники, ані кари, ані краса чесноти, ані конечність, що змушує людей, не можуть запевнити заховання морального порядку; треба додати релігійний авторитет, що просвічувавби розум правдою, кермував волею і скріплював людську неміч Божою ласкою, а тим авторитетом є Церква, заложена Ісусом Христом. Тому усіх, що справують в державі начальну владу, усильно в Господі звиваємо до заключування і утверджування згоди і приязни з сею Христовою Церквою, щоби злучені двоякої влади зусилля і старання віддалили страшні шкоди, які загрожують так Церкві, як державі з причини очайдушного самовілля, що вдирається до подружа й родини.

Бо світські закони можуть у великій мірі улекшити важку задачу Церкви, коли узгляднять у своїх приписах те, що Божий і церковний закон наказує, а непослушних покарають. Є такі, що або уважають за морально дозволене, на що закони держави дозволяють і чого не переслідують карами, або також коли совість каже їм що іншого, допускаються того діла тому, що ані Бога не бояться, ані зі сторони людських законів не видять ніякої погрози, і тому собі самим і багатьом іншим приносять загибель. З сього співділання з Церквою не вийде ніяка небезпека, ані вкорочення для прав і цілоти держави; бо злишнім і пустим є якенебудь сього роду підозріння, або страх; виказав се уже світло Лев XIII: „Ніхто не сумнівається, сказав, що основник Церкви, Ісус Христос, бажав, щоби церковна влада була відрубною від світської і щоби кожда з них вільна і свобідна стреміла до своїх цілей з тим застереженням, зрештою на обосторонний пожиток і для добра усіх людий, щоби між ними була співпраця і порозуміння. Коли світські уряди піддержують приязні і згідливі зносини з святою церковною владою, мусить звідси повстати тим більша обопільна користь. Тоді росте гідність одної сторони, що під проводом віри ніколи не спроневірється справедливості; а друга сторона дістає опіку й оборону для добра вірних“.¹⁾

Так то власне, щоби навести свіжий і голосний примір, дійшла—по справедливості і після Христового закону—до успіху також у справах подружжя мирна угода і приязний акт, в торжественнім укладі між Апостольським Престолом і Королівством Італії щасливо доконаний, як сього домагалася славна історія італійського народу і стародавній його, а почесні гідні, традиції. І дійсно читаємо також в Лятеранських Пактах декрети: „Італійська держава, хочтячи повернути подружжя установі, яка є основою родини, достоїнство, що відповідалоб традиціям свого народу, признає Тайні подружжя, управильненій канонічним правам, громадянську правосильність“;²⁾ до сеї норми і до сеї основи долучено потім дальші уступи умови.

Сей факт може служити усім за примір і узасаднення того, що навіть в наших часах (коли голоситься, на жаль так часто, цілковитий розділ держави від Церкви, а навіть від всякої релігії) одна і друга начальна влада можуть без ніякого вкорочення своїх прав і зверхности, у взаємній згоді і приязнім порозумінню, на пожиток обох спільнот, злучитися і зєднатися та спільно чувати над подружжям, щоби через те далеко відсунути від християнського подружжя шкідливі небезпеки, а навіть грозячу вже руїну.

¹⁾ Окр. Лист „Тайнство“ 10 лют. 1880.

²⁾ Конкорд. арт. 34 „Акта Апост. Стол.“ XXI (1929, стр. 291).

9. ЕНЦИКЛІКУ ПРО ПОДРУЖА ПРОГОЛОСЯТЬ ЕПИСКОПИ ВІРНИМ.

Це все, що Ми тут з вами, Преподобні Браття, пильно розважили, треба всім улюбленим синам, повіреним вашій особливій опіці, кільки їх є у великій Христовій родині, з християнською розвагою у відповідний спосіб проголосити й вияснити, щоби всі докладно пізнали здорову науку про подружжя, старанно уникали небезпек, приготованих для них через тих, що поширюють блудну науку, а передусім „щоби випершися безбожності і світських похотий, жили в сім світі тверезо, справедливо і побожно, очікуючи блаженної надії і приходу слави великого Бога і Спаса нашого Ісуса Христа“.¹⁾

10. МОЛИТВА О ДОБРИЙ УСПІХ ОКУРЖНОГО ЛИСТА І АПОСТОЛЬСЬКЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ.

Тож нехай дасть всемогучий Отець „від якого всяке вітцівство на небі і на землі має назву“,²⁾ котрий немічних скріплює, слабих й боязливих підносить на дусі; нехай дасть Христос і Спаситель „творець і виконавець святих Тайн“,³⁾ що хотів, аби подружжя було таїнственным образом його таїнственной злуки з Церквою; нехай дасть Святий Дух, Бог, Любов, світло сердець й сила духа, щоби то, що Ми в тім Нашім Листі про святу Тайну подружжя, про правдиве у нім зарядження і Божу волю, про блуди і грозячі небезпеки, про забезпечуючі проти них орудники виложили, всі своїм умом зрозуміли, охочою волею прийняли і за помічю Божої ласки ввели в діло та щоби через це зацвила у християнських подружжях в цілій повноті Богу посвячена плідність, незломна вірність, незрушима сталість, святість присяги і обильність ласк. А щоби Бог, датель всяких ласк, від якого походить всяке хотіння і виконання⁴⁾ у Своїй доброті і всемогучості зволив це зділати й дати, уділяємо милостиво, засилаючи рівночасно з покорою жаркі молитви перед Престол Його ласки, як задаток обильного благословення тогож Всемогучого Бога, Вам, Преподобні Браття, духовенству і народови, повіреному вашій неструдженій і чуйній опіці, Апостольського Благословення.

Дано в Римі, у св. Петра, дня 31 грудня 1930 р.,
а девятого року Нашого Понтифікату.

ПІЙ ХІ. ПАПА

¹⁾ Тит., II, 12—13.

²⁾ Ефес. III, 15.

³⁾ Соб. тридент. с. XXIV.

⁴⁾ Филип, II, 13.

Зміст:

ВСТУП Стор.

Потреба науки про подружжя	3
Зміст енцикліки	4
Підстава науки про подружжя	4

I. ДАРИ ПОДРУЖЖА

1. Дар потомства	6
а) зродження його	6
б) виховання потомства	8
2. Подружжя вірність	8
а) єдність	8
б) подружжя любов	9
в) послух	10
3. Нерозривність подружньої зв'язи	12
а) добра, що випливають з нерозривності	13
б) подружжя як Тайна	14

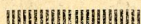
II. ПОНИЖЕННЯ ПОДРУЖЖА

Ложні погляди	17
1. На потомство	18
а) надужиття подружжя	18
б) замах на життя дитини	20
2. Проти вірності подружжя	23
а) взагалі	23
б) еманципація жінок	24

3. Проти Тайни подружа	25
а) подруже — ніби то — річ світська	26
б) розводи	27

III. ОРУДНИКИ ОБНОВИ ПОДРУЖА

1. Поворот до Божого поняття подружа	31
2. Піддання Божій волі, побожність і релігійні вправи	32
3. Уявність Церкві	33
4. Часті поучування про християнське подруже	34
5. Память на таїнственний характер подружа	36
6. Приготовання до подружа	37
а) дальш	37
б) ближше	38
7. Суспільна поміч для подружа	38
8. Співділання держави з Церквою	40
9. Енцикліку про подружа проголосять Єпископи вірним	42
10. Молитва о добрий успіх Скружного Листа й Апо- стольське Благословення	42

1,26(1987)

PA 140

ДРУКАРНЯ „БІБЛЬОС“

ЛВІВ, ЯПОНСЬКА 7. ТЕЛ. 14-78.

ЙОГО СВЯТОСТИ НАШОГО ОТЦЯ

ПІЯХІ

З БОЖОГО ПРОВИДІННЯ ПАПИ

ЕНЦИКЛІКА

ДО ПРЕПОДОБНИХ БРАТІВ ПАТРІАРХІВ, ПРИ-
МАСІВ, АРХІЕПІСКОПІВ, ЕПІСКОПІВ І ІНШИХ
ОРДИНАРІЇВ, ЩО В МИРІ І ЄДНОСТІ ЖИЮТЬ
З АПОСТОЛЬСЬКОЮ СТОЛИЦЕЮ

ПРО ХРИСТІЯНСЬКЕ ПОДРУЖА

З УЗГЛЯДНЕННЯМ ТЕПЕРІШНИХ ВІДНОСИН, ПОТРЕБ,
БЛУДІВ І ПРОСТУПКІВ В РОДИНІ І СУСПІЛЬНОСТІ

ЛВВ 1931

НАКЛАДОМ ЛЬВІВСЬКОГО МИТРОПОЛИЧОГО ОРДИНАРІАТУ